

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

148425

SAKARYA'DAKİ TÜRKMEN GRUPLARINDAN
MANAVLAR'IN İNANIŞLARI VE DİNİ UNSURLARA
BAKIŞLARI (KAYNARCA-SÖĞÜTLÜ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sezgin DEMİRTAŞ

Enstitü Ana bilim Dalı: FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
Enstitü Bilim Dalı: DİNLER TARİHİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali ERBAŞ

148425

EYLÜL-2004

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SAKARYA'DAKİ TÜRKMEN GRUPLARINDAN
MANAVLAR'IN İNANIŞLARI VE DİNİ UNSURLARA
BAKIŞLARI (KAYNARCA-SÖĞÜTLÜ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sezgin DEMİRTAŞ

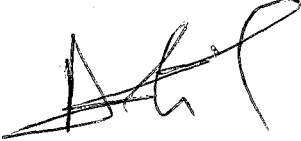
Enstitü Ana bilim Dalı: FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ

Enstitü Bilim Dalı: DİNLER TARİHİ

Bu tez 14/09/2004 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali Erbuğ

Jüri Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Fuat

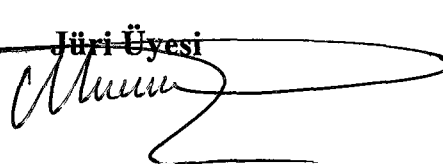
Aydın

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Muhammed Aydın

Jüri Üyesi

ÖNSÖZ

İnsanın hayatını şekillendiren, tavır ve davranışlarını yönlendiren inanışlar, günümüzde her toplumda şu veya bu biçimde görülmektedir. Teknoloji ve modern hayat son derece hızlı bir şekilde gelişmiş olsa da toplumların öteden beri tevarüs ettikleri inanışlarını ortadan kaldıramamıştır. Bu sebeple kaynak, uygulama ve fonksiyon açısından bu konunun incelenmesi gerekir.

Kendim Söğütlülü olduğumdan ve Kaynarca da Söğütlü'ye yakın olduğu için araştırmamı bu iki ilçede yapmaya karar verdim.

Sakarya Yerel Kültür Derneği'nin açılmasıyla birlikte, ilimizde Manavlarla ilgili yapılan çalışmalar giderek artmaya başlamıştır. Bu derneğin, yaptığımız bu çalışma sırasında bize çok büyük desteği olmuştur.

Sakarya İlinin, nüfus yoğunluğu olarak en büyük kitesini oluşturan Manavlar'ın bu açıdan ele alınması tipik bir örnek olacaktır. Ayrıca onların kültürel olarak tevarüs ettikleri inanışlarıyla Müslümanlıklarından gelen inanışları nasıl bağdaştırdıkları hususuna da yer verilecektir.

Çalışmamız sırasında her türlü yardımı yapan, Sakarya Yerel Kültür Derneği'nin kütüphane görevlisi Ali TÜRKHAN'a teşekkür etmeden geçemeyeceğim.

Çalışma boyunca yardım ve desteklerini esirgemeyen değerli Hocam Prof. Dr. Ali ERBAŞ'a, alan araştırması sırasında bana büyük yardımcı olan sevgili eşim Reyhan DEMİRTAŞ'a ve ayrıca konuyla ilgili yardımlarını gördüğüm halk bilim araştırmacısı Ali AKTAŞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Sezgin DEMİRTAŞ
Sakarya-2004

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
SUMMARY.....	IV
GİRİŞ	1
1. KAYNARCA VE SÖĞÜTLÜ İLÇELERİ'NDE İNANIŞLAR.....	14
1.1. Manavlarda Geçiş Dönemleri İle İlgili İnanışlar.....	15
1.1.1. Doğum İle İlgili İnanışlar	15
1.1.1.1. Hamilelik ile İlgili İnanışlar	16
1.1.1.2. Kısırlığı Giderme ile İlgili İnanışlar	17
1.1.1.3. Çocuğun Cinsiyetini Belirleme ile İlgili İnanışlar.....	19
1.1.1.4. Çocuğun Sağlıklı Kalması İçin Uygulanan Pratikler	20
1.1.1.5. Çocuğun Göbek Bağı ile İlgili İnanışlar.....	21
1.1.1.6. Beşik Belemesi ile İlgili İnanışlar	22
1.1.1.7. Kırk Basması ve Kırklama ile İlgili İnanışlar	23
1.1.1.8. Yürümeyen ve Konuşmayan Çocuklara Yapılan Uygulamalar... 25	
1.1.2. Evlenme İle İlgili İnanışlar.....	26
1.1.2.1. Kısmet Açma ile İlgili İnanışlar	26
1.1.2.2. Güveyi Bağlama ile İlgili İnanışlar	27
1.1.2.3. Bağlamayı Önleme ve Güveyi Çözme ile İlgili İnanışlar.....	28
1.1.2.4. Nikah ve Gerdek ile İlgili İnanışlar	29
1.1.3. Ölüm ile İlgili İnanışlar	30
1.1.3.1. Ölümün Yaklaştığını Çağrıştıran İnanışlar	30
1.1.3.2. Ölüm Sonrası ile İlgili İnanışlar	32
1.1.3.3. Yas ile İlgili İnanışlar	34
1.1.3.4. Defin Sonrası ile İlgili İnanışlar	35
1.1.3.5. Mezar ve Mezarlıklarla İlgili İnanışlar.....	37
1.2. Hayvanlar ile İlgili İnanışlar.....	38
1.2.1. Hayvanları Zararlı Etkilerden (nazardan) Korumak ile İlgili İnanışlar	38
1.2.2. Tavukların Kuluçka Dönemi ile İlgili İnanışlar	39

1.3. İnsan Organları ile İlgili İnanışlar	40
1.3.1. Diş ile İlgili İnanışlar.....	40
1.3.2. Tırnak ile İlgili İnanışlar.....	41
1.3.3. Saç ile İlgili İnanışlar	41
1.4. Ev ile İlgili İnanışlar.....	42
1.4.1. Ödünç Verme ile İlgili İnanışlar.....	42
1.4.2. Ocağ ile İlgili İnanışlar.....	43
1.4.3. Eşik ile İlgili İnanışlar	45
1.5. Uğursuzluk ile İlgili İnanışlar.....	45
1.6. Tahmin Etme ile İlgili İnanışlar	47
1.7. Hıdrellez ile İlgili İnanışlar	48
2. MANAVLARIN DİNE BAKIŞLARI.....	50
2.1. Din Görevlilerine Bakışları	50
2.2. İslam'ın Şartlarına Bakışları	50
2.3. Dini Cemaatlere Bakışları	52
2.4. Dini Bayramlara Bakışları.....	52
2.5. Dini Mekanlara ve Türbelere Bakışları.....	53
2.6. Din Eğitimine Bakışları.....	54
2.7. Din Hizmetinde Bulunanlara Bakışları	54
2.8. Dini Hikayelere Bakışları	55
2.9. Kandil Gecelerine Bakışları	56
2.10. Dini İnanışlara Bakışları.....	56
SONUÇ.....	58
KAYNAKLAR.....	59
EK.....	67
ÖZGEÇMİŞ.....	73

ÖZET

Anahtar Kelimeler: Manav, Türkmen, inanış, Ümm-ü Sübyan, kırklama, cemaat.

Bu çalışma Sakarya'da yaşayan Türkmen gruplarından olan Manavlar'ın inanışları ve dini unsurlara bakışları ile ilgilidir ve iki bölüm olarak hazırlanmıştır (Kaynarca-Söğütlü Örneği).

Çalışmanın amacı; Sakarya Manavları'nda görülen inanışları tespit edip, bu inanışları tasnif biçiminde sunmak, her iki ilçede görülen inanışların kaynağına inmektir. Çalışma, hayatın her safhası, insanla münasebeti olan ve insanı etkileyen her şeyle ilgili inanışları kapsamaktadır.

Sakarya Manavları'nda inanışlar, hayatın her safhasında insanın insanla, insanın eşya ve tabiat ile olan ilişkilerini yönlendirmektedir.

Sakarya'daki Türkmen gruplarından Manavlar'ın İnanışları ve Dini Unsurlara Bakışları (Kaynarca-Söğütlü Örneği) çalışmasında, alan araştırmasına dayalı olarak gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Görüşme sırasında sorulan sorulara çalışmanın sonunda yer verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde; Kaynarca ve Söğütlü ilçelerinde görülen inanışlar tasnif edilmiş, bu tasnif içinde her iki ilçede görülen inanışlar ortaya konulmuştur. Bu iki ilçede görülen inanışların fonksiyon ve kaynakları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde; Manavlar'ın kültürlerinden gelen inanışları yanında Müslümanlıklarından kaynaklanan tavır ve davranışları ele alınmıştır.

SUMMARY

The Believes And View To Religiional Elements Of Manavs Who Are Turkmen Groups And Are Living İn Sakarya (Sample Of Kaynarca-Sogutlu)

Keywords: Manav, Turkmen, belief, Umm-u Subyan, to make fourty, community.

This study is concerned with the believes and the view to religiional elements of Manavs who are Turkmen Groups which are living in Sakarya (sample of Kaynarca-Sogutlu) and this study is prepared in two chapters.

The aim of study are those:

- * to fix believes of Sakarya'a Manavs that are seemed,
- * to representation to those believes within a classification and
- * to descend source of these believes which is seemed in these two quarter.

The study includes all of things which are taking place within life of people.

In Manavs of Sakarya the believes guide to relationships which are between human and human and between human and nature and goods in every phases of life.

In this study that "The Believes and View to Religiional Elements of Manavs Who Are Turkmen Groups and Are Living in Sakarya (Sample of Kaynarca-Sogutlu)", observation and interview techniques which is based on field invetsigation are used. The questions which are askend in interview are gived to place and of this study.

In the first chapter of this study, believes which are seemed in Kaynarca and Söğütli quarters are classified and in this classification believes which are seemed in two quarters are represented. It is dwelled upon the sources and functions of believes that are seemed in this two quarters.

In the second chapter of this study, beside of believes of Manavs which come from their culture, their religiional believes and behaviours are taken up.

GİRİŞ

Bu çalışmamızda Sakarya'daki Türkmen Gruplarından Manavların Dini Yapısı, (Kaynarca-Söğütlü Örneği), Manavların nereden geldikleri, buldukları yerde ne zamandan beri yaşadıkları, inanışları ile dini unsurlara bakışları açıklanmaya çalışılmıştır.

Konuyla ilgili alan araştırması yapılmıştır. Alan araştırması sonucunda, Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'nde bulunan Manavlarda görülen inanışlar tespit edilmiştir. Tespit edilen inanışlar belirli bir plan dahilinde verilmeye çalışılmıştır.

Manavların dine bakışları bölümünde, kültürlerinden gelen inanışları yanında Müslümanlıklarından kaynaklanan tavır ve davranışları ele alınmıştır.

Araştırmanın ve araştırma alanının tanıtılması bölümünde, çalışmanın; amacı, kapsamı, yöntemi, araştırmada karşılaşılan zorluklar ve manav kavramı ayrıntılı bir şekilde ifade edilmeye çalışılmıştır.

Kavram Olarak Manav

“Manav” isimlendirmesi duyulduğunda ilk olarak “meyve sebze satan kişi” akla gelmektedir. Ancak, bunun bir topluluğa ait bir isimlendirme olduğu anlaşılınca kelimeye farklı bir anlam yüklendiği ortaya çıkmaktadır. Bunun için bu isimlendirmenin önce kelime sonra da terim olarak ele alınmasında fayda vardır.

Kökeni ve Sözlük Anlamı

Manav sözcüğünün;Türkistan'daki Kazak-Kırgız ve Sibirya'daki Yakut Türkleri'nin kullandığı, koruyucu soylu kişi ve boy beyi anlamına gelen “Manap” ve “Manag”dan

geldiği sanılmaktadır. Eski Türkçe’de “v” harfinin/sesinin olmamasından dolayı, ”Manap” sözcüğündeki “p” ve “Manag” sözcüğündeki “g” harfinin (sesinin) yumuşayarak “Manava” dönüştüğü düşünülmektedir. [Yaşa , 1999:289-290]. (Aynı dönüşümü örneğin; berim=verim, takuk=tavuk, kagun=kavun gibi kelimelerde de görmek mümkündür.)

“Manap” kelimesi; Çağatay Türkçesi’nde “asilzade, asalet, beyzadelik”, Kırgız Türkçesi’nde “feodal kabilelik üst tabakasının mümessili” veya “Kırgız Lideri”, Kazak Türkçesi’nde “ağa, bey” anlamlarında kullanılmaktadır. “Manag” ise Yakut Türkçesi’nde “koruyucu, güdücü, bakıcı” demektir. Türkistan’ın kuzey bozkırlarında yaşayan Kırgız ve Kazakların boy ve oymak başlarına “Manap” demeleri ile 1860’larda Kırgızlar’dan Bugu (Geyik) kabilesi ve Sari Bağış boylarının başlarında Manapların yer alması olguları da bu iki kelimeyle ”Manavların Yerli Türk/Türkmen kastedildiği” [Mahmud, 1986:286 , 290, 406, 409] görüşünü desteklemektedir.

Kelime ile Türkmenlerin kastedildiğinin bir işareti de Osmanlı kökeni cemaatlerini ele alan metinlerde mezkur kelimenin bu grupları ifade etmek için “Manavlar”, Manavlı (Manavlu), Manavlar Perakendesı şeklinde görmek mümkündür [Aktaş, Sayı 13, 2002:10]. Manavlar Perakendesı Cemaatı, Tekeli Cemaatı, Anasıl Yörükandandır. Alaiye Sancağında Düşembe Kazasında , Senir Karyesinde, Seyidoğlu Abdüllatif nam kimsenin zeamet reayası perakendesidir [Türkay, 1979:576].

Terim Anlamı

Manav kaynaklarda; “Batı Anadolu’ya dışarıdan gelen (göçmen/ muhacir) ve göçebelikten yerleşmiş (yörük) nüfus dışında eskiden yerleşik bulunan köylülere [Ülken, 1969:193] köylülere verilen ad veya “Yerli Halk”, “Yerleşik Türk/Türkmen Topluluğu” ya da “Yerli olan, muhacir olmayan” [Doğan, 1990:300] ve yahut “hareketli nüfusa karşın yerini değiştirmeyen, devamlı olarak orada oturan [Ülken, 1969:330] topluluk üyeleri şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca söz konusu kelime “bir yere

sonradan gelenleri, yerleşik olanlardan ayırt etmek için” [Türkdoğan, 1997:437, 446] ve “Türkçe dışında dil bilmeyen” topluluk anlamında da kullanılmaktadır.

Manavlar; “Rumlar tarafından, Rumca “yüzyıl” anlamına gelen ve yörede yüzyıldan fazla yerleşik olarak yaşayan Türkçe konuşan topluluk” [Aktaş, Sayı 13, 2002:10] olarak da tanımlanmaktadır.

Bazı kaynaklarda Manavlar için “taze yemiş satan esnaf”, küçümseyici anlamda olmak üzere “Anadolu Türkü” [Aktaş, Sayı 13, 2002:10] denilmekte aynı kavram Balkan göçmenlerince, Osmanlı Dönemi’nde İstanbul saraylarının sebze, meyve, et, süt, ve yoğurt gibi ihtiyaçlarını karşılayan yerleşik yöre insanı [Ozan, 1999:37] için de kullanılmaktadır.

Diğer kaynaklarda ise; Manav olarak adlandırılan Sakarya ve civarında yaşayan topluluğun Yörük olduklarını ve Antalya civarından geldikleri için bu topluluğa Manav denildiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte Antalya’dan gelen bu topluluğun niçin bu bölgeye göç ettiği ve oradakilerden farklı bir şekilde Manav isminin verildiği konusunda herhangi bir fikir beyan edilmemektedir [Sümer, 1967:173]. Faruk Sümer Yörük, Türkmen, Türk kelimelerinin sadece Oğuzlar’ın Anadolu’da yerleşme yüzyıllarından kaynaklanan farklılıktan doğduğunu ifade edip şu sonuca varmaktadır: “Türk, Türkmen, Yörük adları ile vasıflandırılan topluluklar arasında hiçbir fark olmayıp, hepsi Oğuz [Türkmen] kavminin torunlarıdır”. [Sümer, 1967:173]; [İyiöl, 2003:5].

Tam olarak tanımlayacak olursak: Çoğunluğu Batı Anadolu yöresinde yaşamakta olan yerli, yerleşik ve Türkçe dışında bir dil bilmeyen topluluk üyelerine “Yerli Türk” anlamında “Manav” denilmektedir [Aktaş, Sayı 18, 2002:10].

Hem bölgemizde hem de Türkiye’nin farklı yerlerinde yerli halk, ilk Osmanlı fatihleri Oğuz, Türkmen ve Yörük geleneklerini sürdüren munis, ağırbaşlı, inanç ve geleneklerine bağlı adaletsizliğe tahammül edemez. Böyle hallerde o yumuşak manav

birden sertleşebilir, kavgacı olmayan, yardımsever, devletine ve milletine bağlı insanları ifade eder [Çetin, 2004: 17].

Son derece çekingen, uysal, mülayim ve başkası tarafından söylenenlere fazla karşı çıkmayarak yani tartışmayarak geleneksel yaşamlarını sürdüren Manavlar kendi ifadeleriyle; “yedi kez düşünmeden adım atmayan”, “yavaş davranan” bir yapıya sahiptirler. Bu uyumlu ve uysal yapıları, başkalarına “sen bilirsin” yada “siz bilirsiniz” ifadesinin sık kullanılmasında da kendini göstermektedir [Aktaş, Sayı 13, 2002:11]. Ancak bu çok ağırbaşlı ve sakin insanlar, haksızlığa ve adaletsizliğe tahammül edemez. Böyle hallerde o yumuşak manavlar birden sertleşebilirler [Çetin, 2004: 17].

Araştırma Alanının Tanıtılması

Amaç

Sakarya'daki Türkmen gruplarından Manavların dini yapısına yönelik elimizdeki çalışmadan, şu amaçlar hedeflenmiştir.

Çalışmamızda Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'nde ikamet eden Manavların kökeni, nereden geldikleri, bu isimle neden adlandırıldıklarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Sakarya ve civarında, Manav olarak adlandırılan insanlar çoğunluktadır . Manavların Sakarya'da nerelerde yaşadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Amacımız Kaynarca ile Söğütlü İlçeleri Manavlarının inanışlarını belirleyip, bu doğrultuda bu yörelerde yaşayan Manavlarda görülen inanışların (Al basması, kırk basması gibi) kaynaklarına inip, nasıl anlaşıldığını tespit etmeye çalıştık.

Kaynarca ve Söğütlü İlçesi'ndeki Manavlarda görülen inanışlardan hareketle Manavların sosyal hayatında etkili olan inanışları ve dini yaşayış tarzları da belirlenmeye çalışılmıştır.

Kapsam

Çalışmamızda, Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri örneğinden Sakarya Manavlarının inanışları araştırılmıştır. İnanışlar hayatın her safhasıyla ilgili olduğundan doğum, evlenme, ölüm, hayvanlar, insan organları ve tabiat ile ilgili her inanış, uygulama ve pratik çalışmamızın kapsamına girmektedir. Ayrıca İslami pratikler konusundaki tutumları da aynı bağlamda ele alınmıştır.

Yöntem / Metot

Bu çalışma alan araştırmasına dayalı olarak gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır.

Çalışmamızda, söz konusu bu ilçelerdeki inanışları ve dine bakışları tespit etmek için alan araştırması yapmamız gerekiyordu. Biz de her iki ilçede görülen inanışları ve dini unsurlara bakışları tespit etmek için alan araştırması yaptık.

Alan araştırması yaparken ilk olarak iki ilçede Manavların yoğun olduğu köyleri belirledik. Bu köyleri belirlerken Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'ni iyi bilen kişilerle görüşmeler yaptık.

Alan araştırmasında köyleri belirledikten sonra kaynak kişi arayışına girdik. Bize kaynak olabilecek, verdiği bilgilerin doğruluğundan şüphe etmeyeceğimiz sözüne güvenilir, olgun insanları tespit ettik. Kaynak kişileri tespit ederken, buraları iyi tanıyan akrabalarımızın ve yakınlarımızın da görüşlerini aldık.

Alan araştırmasına başlamadan önce konumuzun başlıklarıyla ilgili soruları hazırladık. Sorulara çalışmamızın sonunda yer vereceğiz. Sorular teferruatlı olarak hazırlanmıştı ve oluşturduğumuz başlıkların hepsini kapsamaktaydı. Hazırladığımız soruları Kaynarca ve Söğütlü İlçelerinde tespit ettiğimiz 44 kaynak kişiye uyguladık. Bu şekilde Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri Manavlarının inanışlarını ve dini unsurlara bakışlarını ortaya

koymaya çalıştık. Alan araştırması sonucunda elde ettiğimiz verileri fişledik. Gördüğümüz herhangi bir eksiklik durumunda tekrar alan araştırması yaptık.

Alan araştırması sırasında tespit ettiğimiz inanış ve dini uygulamaların ilçe genelinde görülüp görülmediğini anlamak için aynı konuyu 44 kaynak kişiye sorduk. Daha sağlıklı sonuçlar içermesi için alan araştırmamızı zamana yaydık. Tespit edemediğimiz başka inanışların olup olmadığını araştırdık. Bulduğumuz yeni bilgileri çalışmamıza ekledik.

Çalışmamız sırasında Manavların kökenleri, yerleşim alanları ve nüfus yoğunluklarıyla ilgili bilgi bulacağımız çeşitli kaynaklara başvurduk. Bu konularla ilgili bilgileri tespit ettik.

Söğütlü ve Kaynarca İlçeleri'nde konumuz ile ilgili araştırmamızı zenginleştirecek mahiyette örnek olaylara çalışmamızda yer verdik.

Gerekli araştırmayı yaptıktan sonra, elde ettiğimiz bilgileri son kez tasnif edip araştırmamızı yorumlama yoluna gittik.

Araştırmada Karşılaşılan Zorluklar

Söğütlü ve Kaynarca İlçeleri'nde muhtelif zamanlarda yaptığımız alan araştırmamızda çeşitli zorluklarla karşılaştık. Bunlar hemen hemen her araştırmacının karşılaşılabileceği zorluklardır. Bundan dolayı benzer alan araştırması yapmak isteyen araştırmacıların, değindiğimiz zorlukları ve çözüm yollarını bilerek işe başlamaları halinde araştırmadan daha sağlıklı bir sonuç alınması mümkündür.

Alan araştırmamızda karşılaştığımız ilk zorluk, bazı köylerdeki kişilerin bizi tanımamasıydı. Bu kişilerin bize şüpheyle bakmamaları ve sağlıklı bilgiler vermeleri için yanımızda onları tanıyan dostlarımızı, yakınlarımızı götürmek durumunda kaldık.

Yanımızda tanıdık kişileri götürünce alan araştırması yapmamız zor olmadı. Mesela, imamla görüşmek için giderken köyümüzün (mahallemizin) imamını yanımızda götürdük.

Araştırmanın tabii bir gereği olarak kadınlarla da konuşmak ve onlardan bilgi almak gerekir. Mesela, doğum ile ilgili inanışlarda tatmin edici, sağlıklı bilgiler kadınlardan alınabilir. Köylerde bulunan kadınların yabancı erkeklere mesafeli davranması, araştırmayı zorlaştıran hususlardan birisiydi. Bu olumsuzluğu gidermek için araştırma alanlarına zaman zaman annemle ve eşimle beraber gittik. Yanımda annemin ve eşimin olması kadınların daha rahat konuşmalarını sağladı. Genelde doğumla ilgili soruları eşime sordurdum.

Kadınlara doğumla ilgili soruları eşimin sorması daha sağlıklı sonuçlar alınmasını sağladı. Ayrıca bilgileri elli yaşını aşan kadınlardan almaya çalıştık. Aramızdaki yaş farkı nedeniyle istediğimiz bilgileri almak daha kolay oldu.

Köylülere; inanışlarını anlatmaları için, bu inanışların benzerlerinin Türk Dünyası'nın hemen her bölgesinde görüldüğünü ve bunlara değer verdiğimizizi, saygı duyduğumuzu söyledik.

Araştırma sırasında karşılaştığımız bir diğer zorluk, mevsimin kış olmasıydı. Kış mevsiminin ve soğuk havanın getirdiği olumsuz şartlar, ev halkının bir odada toplanması bizim araştırma yapmamızı olumsuz yönde etkilemiştir. Ev halkı bir odada olunca, kadınlara doğumla ilgili soruları sormamız güç olmuştur. Araştırmamızın bir kısmı da bahar aylarına sarkmıştı. O zaman da kaynak kişilerimiz çiftçilikle uğraştıkları için, gündüz evde bulmamız zor oldu. Evde bulabilmek için araştırmamızı akşam olduktan sonra yapmak zorunda kaldık.

İnanışlarla ilgili alan araştırması yapılırken daha birçok şeye dikkat etmek gerekir. Doğumla ilgili inanışların bazıları erkeklere değil sadece kadınlara sorulursa daha sağlıklı sonuçlar alınır. Ölüm ile ilgili inanışları imamlara sormakla birlikte köylerdeki

sade vatandaşa da sormak gerekir. Köy imamıyla iyi bir bağlantı kurulursa ölümle ilgili bütün inanışları imamdan öğrenebilmek mümkündür.

Ancak, karşılaştığımız bu zorlukları aşmaya çalıştık. Zorlukların doğurduğu olumsuz sonuçların araştırmamıza yansımadağı kanaatindeyiz. Tespit edemediğimiz inanışların olabileceğini kabul etmekle birlikte bize göre bir araştırmacının tespit edebileceği kadar inanışı derlemeye çalıştık.

Manavlar

Yerleşim Alanları

Sakarya'nın kuzeyinde yer alan Kaynarca, Karasu ve Kocaali ilçeleriyle, güneyinde yer alan Geyve, Pamukova ve Taraklı ilçeleri ve de il merkezi ile yakın çevresinde yer alan "Dernek Kırısı"nda yani Adapazarı ve kısmen Söğütlü, Ferizli, Akyazı ve Hendek ilçelerinin bir bölümünde yaşamakta olan yerli, yerleşik ve Türkçe dışında bir dil bilmeyen topluluk üyelerine "Yerli Türk" anlamında "Manav" denilmektedir [Aktaş, Sayı 13, 2002:10].

Taraklı yöresine, Manavların ilk yerleşiminin 1291 tarihinden hemen sonra yapıldığı sanılmaktadır [İşsever, 1993:35-55]. Yani, Manavların Sakarya yöresine yerleşmeleri çok önceden olmuştur.

Manavların günümüzde geleneksel yapılarını iyi korudukları en önemli yerleşim alanı Taraklı İlçesi ve köyleridir. Kitle iletişim ve ulaşım araçlarının nispeten daha geç ulaştığı bu bölge, diğer yerleşim alanlarına göre geleneğini daha fazla muhafaza etmiştir [Aktaş, Sayı 13, 2002:11].

Yerleşimlerine göre "Ova Manavı" ve "Bayır Manavı" vardır [Yurt Ansiklopedisi, C. IX:6518].

Aşırı geleneksel anlayışa delil olarak yörede anlatılan hikayelerde: Akşemseddin'in, Fatih Sultan Mehmet'in yanından ayrıldıktan sonra, yerleşmek için yer ararken yanında bulunanlar O'na Taraklı'yı önerdiğinde, O'nunda , "Taraklı'nın Kiblesi Kapalı" diyerek bu öneriyi geri çevirdiği anlatılmaktadır. Akşemseddin'in Taraklı halkını çekingen ve geleneksel bulduğuna yönelik olarak anlatılan söylence, yöre halkı tarafından günümüzde de dile getirilmektedir [Aktaş, Sayı 13, 2002:11].

"Manav" veya "Yerli Türk" diye adlandırılan topluluk üyelerinin coğrafi dağılımları, Sakarya yöresiyle sınırlı değildir. Isparta-Keçiborlu, Balıkesir-Susurluk, Çanakkale-Biga, Bilecik-Bozüyük, Kocaeli-Kandıra, Konya-Ilgın ve Kütahya'da da Manavlar yaşamaktadır. Manav diye adlandırılan bu yerli yerleşik Yörük/Türkmen gruplar, Batı Anadolu'nun Alaşehir, Salihli ve Bursa; Güneydoğu Anadolu'nun Çermik ve Çüngüş; Batı Karadeniz Bölgesinin Kastamonu çevresinde de yaşamaktadırlar [Aktaş, Sayı 13, 2002:10, 11].

Kaynarca, Hendek, Geyve, Pamukova, Taraklı İlçeleri Manav'dır. Merkeze bağlı; Budaklar, Çelebiler, Çökekler, Tavuklar, Büyük Esence, Küçük Esence, Sarıcalar, İmamlar, İlyaslar, Poyrazlar, Kamışlı gibi önemli köyler de Manav köyleridir [İyiyol, 2003:3].

Ayrıca yine merkeze bağlı; Kayrancık, Dereköy, Kışla, Karadere, Hataplı gibi köylerde Manav köyleridir.

Sakarya Manavlarının 800 yıllık bir geçmişi vardır. Bu da bir oturmuş kültürü ifade eder. Manavların dili, gelenekleri, folkloru, yemekleri hiç bozulmadan yüzyıllarca devam etmiştir. Bu bölge 1300'den 1921'e kadar hiç düşman istilasına uğramamış ve yabancı kültür akımını yaşamamıştır [Çetin, 2004:17].

Yıldırım Bayazid döneminde İstanbul'un alınması amacıyla yapılan kuşatma kaldırılırken, yapılan anlaşma gereği Sirkeci'de bir Türk mahallesi kurulması şartına uygun olarak Göynük ve Taraklı'dan 760 hane Manav İstanbul'a yerleştirilmiştir.

[Doğru, 2000:61]. Yani İstanbul'a yerleştirilen ilk yerli Türklerin, bu yöreden giden "Manavlar" olduğu kaynaklarca da doğrulanmaktadır.

Nüfus Yoğunluğu

Sakarya yöresine insanlar/alt kültür grupları değişik yerleşim alanlarından geldiği için, gelenek ve göreneklerde de farklılıklar gözlenmektedir. Yerli olarak kabul edilen ve diğer yerleşim alanlarından yöreye gelenler tarafından, bir Yörük/Türkmen topluluğu olarak kabul edilen ve de etnik açıdan da kendilerini Türkmen kabul eden Manavlar, yöre nüfusunun çoğunluğunu oluşturmaktadır [Aktaş, Sayı 13, 2002:10].

Söğütlü nüfusunun yarıya yakınını Manavlar oluşturmaktadır. Kaynarca'nın yerli halkı ise, Kaynarca nüfusunun yaklaşık % 61'ini oluşturmaktadır.

Grldği gibi, araştırma yaptığımız Kaynarca ve Söğütlü İlçelerinde Manavlar nüfusun çoğunluğunu oluşturmaktadır. Manavlar genelde ilçelerin köylerinde yoğunluktadırlar.

Kaynarca İlçesi

Bölge Kurtuluş Savaşı sırasında Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Kurtuluş Savaşı yıllarında Manavlar, bölgeye gelen Yunanlılarla (1918) mücadele etmişlerdir. Yunanlıların bölgeye gelmesiyle çatışma ortamında dağlara çekilmişler ve bir süre dağlarda yaşamışlardır. Kurtuluş Savaşı zamanında yörede Yunanlılar sürekli olarak Türk çeteleriyle atışmışlardır. Bugün köylerde yaşayan ailelerin anlattıklarına göre her aileden bu çetelere katılan en az bir iki kişi Őehit düşmüştür. Köyler işgalden kurtulana kadar, köylüler dağlarda göçebe olarak yaşamışlardır. Bu çatışmaların sona ermesi ve Yunanlıların bölgeyi boşaltmalarının ardından (1921) dağlarda saklananlar, kyelerine geri dönmüş ve eski yaşantılarına devam etmişlerdir [Aktaş, Sayı 18, 2002:10].

Kaynarca'nın kurtuluş tarihi 3 Mayıs 1921'dir. Bu bölge halkı, Halit Molla etrafında toplanarak Adapazarı'nı düşmandan kurtarmak için yiğitlik örnekleri göstermişlerdir [Şumnu, 2004:9].

1966 yılına kadar Şeyhler Nahiyesi adıyla, Kocaeli'nin Kandıra İlçesine bağlı olan 31 Ocak 1966'da Sakarya iline dahil edildi [Şumnu, 2004:9].

İstiklal Harbi yıllarında İstanbul'dan Anadolu'ya geçenler, Kandıra-Kaynarca-Adapazarı-Hendek yolunu daha emniyetli bulmuşlardır [Şumnu, 2004:9].

Manavların, kuzeye Kaynarca ve Kandıra yöresine doğru yerleşimleri ise, 1320- 1328 tarihleri arasında gerçekleşmiştir [Kılıç, 2000:37].

Osmanlı Devleti, fethettiği yerleri kendi yurdu yapmak amacıyla, Manavların yerleşik kültürlerinden dolayı Manavları bu bölgelere yerleştirdiği sanılmaktadır. Çünkü yerleşik bir kültür formuna sahip Manavlar, yerleştirildikleri her bölgede kurulu düzene geçerek çok büyük zorlamalar / zorluklar [doğal afetler, aşırı nüfus artışları vb.] olmadıktan sonra-aynı yörede yüzyıllarca yaşamışlardır. Ayrıca yerleşik bir yaşam anlayışını benimseyen bu topluluk üyelerinin, bu alanlarda toprağı işlemesi, tarımla uğraşması arazilerin boş kalmasını da önlemiştir [Aktaş, Sayı 18, 2002:10].

Manav olarak isimlendirilen Kaynarca'nın yerli halkı ilçe nüfusunun yaklaşık %61'ini oluşturmaktadır. Kaynarca'daki Manavlar, küçük köyler halinde dağınık bir yerleşime sahiptirler. Dağınık yerleşim birimlerinin her biri nüfus bakımından tek başına muhtarlık olamadığından 5-6 köy bir araya gelerek muhtarlık meydana getirmişlerdir. Bu birleşmeye "divan" adı verilmektedir [Aktaş, Sayı 18, 2002:10].

Kaynarca, Kocaeli ve Sakarya ile birlikte aynı tarih içinde yoğrulmuştur. 1326'da Osmanlıların gelişile ihya ve imar edilmiştir. Orhan Gazi dönemine ait Şeyh Muhittin Camii, bugün hemen hemen tek tarihi eser olarak ve Merkez Camii adıyla kasaba meydanını süslemektedir. Ne yazık ki, vaktiyle ahşap olan bu Senatlı Camii, orijinal şeklinin pek korunmadığı bir "restorasyon" ile yeniden inşa edilmiştir [Şumnu, 2004:9].

Kaynarca Manav kültürünün yaygın olarak yaşandığı bir ilçedir. Halk, geleneksel inanışlara önem verir. Kaynarca'nın köylerinde, Manavlarda görülen inanışlar, gelenek ve görenekler oldukça yaygındır ve uygulanmaktadır. İlçe merkezinde ise kitle iletişim araçları ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte köylerde görülen inanışlar, gelenek, görenek ve diğer sosyal normlar gittikçe yok olmaktadır.

Kaynarca Manavlarında eskiden beri dışa kapalılık gözlenmiştir. Manavlar bölgede sakin bir topluluk olarak bilinmektedir. Geçmişte de günümüzde de diğer toplumlarla bir hasımlık yaşamamışlardır [Aktaş, 2002:10, 11].

Söğütlü İlçesi

1326 tarihinde Osmanlı topraklarına katılan Söğütlü, tarıma ve hayvancılığa çok müsait olan toprakları sebebiyle, o günden beri göçmen çeken bir yerleşme noktası olmuştur [Şumnu, 2004:9].

Söğütlü nüfusunun, yarıya yakınına Manavlar oluşturmaktadır. Söğütlü'nün 20 köyü vardır. Nüfusu köyleriyle birlikte yaklaşık olarak 10 bin civarındadır. Adapazarı'nın kuzeyinde yer almaktadır.

Söğütlü'de Osmanlı döneminden bugüne sadece Küçük Hüseyin Paşa Konağı'nın yıkıntıları kalmıştır.

Kurtuluş Savaşı'nda Söğütlü'nün yakınında bulunan Rum ve Ermeni köyleri, Yunanlı işgal kuvvetleriyle işbirliği yapmışlardır. Asırlarca kendilerine ilişmemiş olan Müslüman halkı Rumların ve Ermenilerin zulmüne uğramışlardır. Köyler yağmalanmış, yıkılmış, kadınlara tecavüz edilmiş, bebekler bile ayrılmadan insanlar katledilmiş, camilere konulup diri diri yakılmıştır.

Söğütlü'yü işgal eden düşmana Halit Molla'nın ve İpsiz Recep'in gönüllü birlikleri rahat vermedi. Nihayet, Adapazarı ile birlikte Söğütlü de 21 Haziran 1921'de Yunan işgalinden kurtarıldı.

Söğütlü İlçesi'nde eğitime büyük önem verilmektedir. Lise, meslek lisesi ve birçok ilköğretim okulu bulunmaktadır. Halk Eğitim Müdürlüğü de birçok kurs açmaktadır.

1. KAYNARCA VE SÖĞÜTLÜ İLÇELERİ'NDE İNANIŞLAR

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'nde hayatın çeşitli dönemleri, hayvanlar, insan organları, ev, tabiat, uğursuzluk, Hıdrellez ile ilgili inanış ve bu inanışlar sonucu ortaya çıkan uygulamalar yer almaktadır. Bu yörelerde görülen inanışların ilmi bir çalışma olabilmesi için belli bir tasnif içinde sunulması gerekmektedir. İnanışlarla ilgili ilim dünyasında bir çok tasnif yapılmıştır. Örnek olarak, Sedat Veyis Örnek'in "Türk Halk Bilimi" adlı eserinde yaptığı ve Fatih İyiyol'un "Sakarya Türkmenleri (Manavları)'nda İnanışlar (Tavuklar Köyü ve Büyük Esence Köyü Örneği) isimli yüksek lisans tezinde yaptığı tasnifi verebiliriz. Biz de verilerden hareketle Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'nde görülen inanışları şu şekilde tasnif etmeye çalıştık.

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'nde görülen inanışları şu şekilde tasnif etmek mümkündür:

- I. Geçiş Dönemleri İle İlgili İnanışlar
- II. Hayvanlar İle İlgili İnanışlar
- III. İnsan Organları İle İlgili İnanışlar
- IV. Ev İle İlgili İnanışlar
- V. Uğursuzluk İle İlgili İnanışlar
- VI. Tahmin Etme İle İlgili İnanışlar
- VII. Hıdrellez İle İlgili İnanışlar

Bu ilçelerdeki inanışlar, yapılan bu tasnif sırasında verilenlere göre ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

1.1. Manavlarda Geçiş Dönemleri İle İlgili İnanışlar

Bilindiği gibi insan yaşamının başlıca üç önemli “geçiş dönemi” vardır: Doğum, evlenme ve ölüm. Geçiş dönemi yeni bir hayatı başlatan olaya denilmektedir. İnsan bu geçiş dönemleri sırasında güçsüzlük içerisine girer ve zararlı etkilere karşı açıktır. Her bir dönemin kendi bünyesi içerisinde bir takım alt bölümlere ve basamaklara ayrıldığı bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanış, adet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlem söz konusu “geçiş” dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, kutlamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumak maksadıyla kümelenmiştir [Örnek, 1995:131].

Bu inanışların korumak şeklindeki fonksiyonları arasına kişinin kendisinin ya da yakınlarının tekrar sosyal hayata intibak etmesini sağlamak da eklenebilir [İyiyol, 2003:18].

Geçiş dönemleri etrafında toplanan adetler, gelenekler, törenler ve bunların içerisinde var olan inanışlar ve uygulamalar belirli bir yörenin geleneksel kültürünün önemli bölümlerinden birini oluşturur. Bunun için bu üç önemli “geçiş” dönemi hakkındaki inanışlar ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

1.1.1. Doğum İle İlgili İnanışlar

Geçiş dönemlerinin ilki olan doğum, her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Dünyaya gelen her çocuk, anne, baba, akrabaları ve komşuları sevindirir. Her doğum neslin devam etmesini sağlar. Doğum kadına duyulan saygıyı artırır, çocuğu olan baba halk içinde itibar kazanır.

Geçmişte olduğu gibi, çocuk sahibi olmak Dede Korkut Hikayeleri’nde de itibar kazanmak anlamına geldiği için [Ergin, 1999:58] her aile, neslinin devam etmesi,

gelecek kuşaklarda adının yad edilebilmesi, köy içindeki itibarının korunması için mutlak surette çocuk sahibi olmayı istemektedir [Sakarya Halk Kültürü, 2003:65].

Öte yandan doğum, kadına duyulan saygınlığı artırdığı gibi, onun aile, akraba ve grup içindeki yerini de sağlamlaştırır. Baba ise, “evlat sahibi” olmakla hem geleceğe güvenle bakar, hem de dostları ve yakınları arasında saygınlık kazanmış olur. Anneye benlik ve bütünlük, babaya güven, akrabaya, soya, sopa güç kazandıran ve yaşamın başlangıcı olan doğum olayı, gerek söz konusu çiftin ve gerekse yakınlarının gözünde büyük önem kazanır [Örnek, 1995:132].

Bu günlük yaşayışlarda doğum ile doğrudan ilgili olan; kısırlığı giderme, çocuğun sağlıklı kalması, hamilelik, cinsiyet belirleme, çocuğun göbek bağı, beşik belemesi, kırk basması ve kırklama, yürümeyen ve konuşmayan çocuk ile ilgili inanışlar önemli bir yer tutarlar.

1.1.1.1: Hamilelik İle İlgili İnanışlar

Çocuğu olacak kadın bu dönemde kendine çok dikkat etmektedir. Ağır işlere girmemekte, fazla yorulmamaktadır. Hamile kadının çalışması pek istenmemektedir.

Hamile olan kadın ilk üç ay içerisinde kırmızı ete el sürmez ve başkasının evinde gizli bir şey yemez. Bunları yaparsa bebeğin sakat olacağına inanılır. Bir de hamile bir kadın başkasının evinde gizli bir şey yerse, çocuğun hırsız olacağına inanılır. Bu sebeple hamile bir kadın bunun gibi olaylara çok dikkat etmektedir. Hamile bir kadın ciğer, et vb gibi yiyecekleri temizlerken veya yerken elinin bulaşığını vücuduna sürmez. Çünkü, elinin bulaşığını sürerse çocuğun vücudunda iz bırakacağına inanılmaktadır.

Hamile bir kadın acı biber, acı soğan gibi yiyecekleri yemekten kaçınır. Eğer yerse çocuğunun çok yaramaz mızımız olacağına inanılmaktadır. Fırın süpürgesinden, oklavadan atlaması ve avlu arasından geçmesi sakıncalıdır. Eğer bunları yaparsa bebeğin bağırsaklarının boynuna dolacağına inanışı vardır. Yine hamile bir kadının

yatarken sağdan sola veya soldan sağa dönmesi iyi değildir. İlk önce oturup, sonra öbür tarafına dönmelidir. Oturmadan dönerse çocuğun bağırsaklarının boynuna dolacağına inanılmaktadır. Çamaşır ipinin altından geçerse, doğumunun geç olacağı inancı yer almaktadır.

Hamile kadın, halk deyiimiyle “aşerme” aşamasına gelince, bazı şeyleri yapmaktan, özellikle belirli nesnelere ve yiyecekleri yemekten kaçınır ya da tersine belirli şeyleri yemeye özen gösterir. Aşeren kadın ne bulursa yemeli. İster iyi olsun, ister kötü, az da olsa tadına bakmalıdır. Aşeren kadın her gördüğünü yemediği takdirde çocuğu şaşı, eğri kulaklı, bükük boyunlu olur [Örnek, 1995:134].

Hamilelik sırasında meydana gelen aşermeyi; olmadık zamanda insanın canının bir şey çekmesi olarak tanımlayabiliriz. Eğer kadın aşerdiğinde istediği şeyi yemezse çocuğun herhangi bir yerinde bir leke ve bozukluk olacağına inanılır [Irmak Dergisi, 2002:12]. Hamile bir kadının aşermesi sonucunda istenen şeyin alınamaması durumunda çocuğun sakat doğacağı inancı vardır. Bir de aşerme gerçekleştirilmezse düşük olacağı, çocuğun vücudunun eksik olacağı inancı vardır. Hamile kadının aşermesi sonucu canının istediği yiyecek alınmazsa, o yiyeceğin şeklinin çocuğun vücudunda olacağı inancı da yer almaktadır.

1.1.1.2. Kısırlığı Giderme İle İlgili İnanışlar

Kısırlığı giderme ile ilgili inanış ve buna bağlı olarak yapılan uygulama ve pratikler kadınlar etrafında dönmektedir. Bunun için adaklar adanır. Kadının gebe kalması için hocalara muska yaptırılır, muska suyun içine atılıp, o su kısır kadına içirilir. Türbelere gidilerek çocuğun olması için dua edilir. Türbelerde yapılan duaların kabul olunacağına inanılır. Çocukları olmayan çiftlerin Perşembe ve Pazar akşamları birlikte olmaları halinde çocuk sahibi olacaklarına inanılır.

Çocuk sahibi olmak için yapılan bir başka uygulama da, kısır kadının beline küp [kavanoz] kapama işlemidir. Bir de bilen bir kişiye kısır kadının beli çektirilir ve

buğulara oturtulur. Yapılan buğular şu şekillerde olmaktadır: Manav kabağının içine sıcak süt koyulup, kısır kadın onun buğusuna oturtulur. Arpa ve yulaf kaynatılır ve buğusuna oturtulur. Mezarlıktan yer elmasına benzeyen bir ot toplanıp, kaynatılır ve buğusuna oturtulur. Andız kökü kaynatılıp buğusuna oturtulur. Ve bir de ebe gümece kaynatılıp, kısır kadının sırtına bağlanır.

Halk dilinde al, alanası, alkızı, alkarı, albası ve albıs adlarıyla da anılan alkarısı (ümmü sübyan) kötü ruhlardan sayılmakta ve cin, peri, dev veya şeytan şeklinde tasavvur edilmektedir. İnanişe göre albastı (loğusa humması) kötü ruhların tesiriyle ortaya çıkar ve tedbir alınmazsa loğusa kadınla çocuğunun ölümüne sebep olur. Alkarısının musallat olduğu lohusaya albasan, belirtileri gerinme, şiddetli ağrı, çevredeki eşyayı kırmızı görme, bayılma, sayıklama ve ağız köpürmesi şeklinde görülen hastalığa da albastı veya albasması denir. Alkarısına karşı alınacak tedbirler, lohusayı kırk gün yalnız bırakmamak, gece gündüz odasında lamba yakmak, ona ve çocuğuna yakın bir yere Kur'an, ayna, soğan, sarımsak, nazarlık asmak; yastığının altına en'am, kama, bıçak, maşa, makas, ekmek, erkek ceketi veya yelege koyup üstüne iğne sokmak; lohusanın başına ve çocuğun beşiğine birer al kurdele bağlamaktır [Küçük, 1989:469].

Köylerde çocuğu olmayan kadınlar; bel bağlama, çömlek tutma, çeşitli otlardan ilaçlar yapma gibi geleneksel uygulamalarda bulunurlar. Ayrıca çocuğu olmayan aileler hocaya gidip "hemayil muskası"* da yaptırmaktadırlar. Bu muskanın diğer adı da "ümmü sübyan"dır [Sakarya Halk Kültürü, 2003:67].

"Al basması" yaşayan bir kadın başından geçen bir olayı şöyle anlatmıştır: "Doğum yaptıktan birkaç gün sonra, bebeğim odasında ağlamaya başlamıştı. Ben de yatağımdan kalkıp bebeğimin yanına gitmek istedim. O arada evde kimse yoktu. Tam yatağımdan doğrulup kalkmak üzere iken ayaklarımda büyük bir ağırlık hissettim. Yerimden kalkamadım. Ne var diye ayağıma doğru bakınca karşımda ayağımın üzerine oturmuş, karanlık, şekli bozuk, tarif edilemez büyükçe bir şey gördüm". Daha sonra kadın bildiği

* Yeni doğan çocuğa veya lohusa kadına kötü ruhların alkarısının isabet etmesi sonucu yaptırılan muskaya verilen isimdir.

sureleri okuduğunu ve ondan sonra üzerindeki ağırlığın kalktığını belirtmiştir [Sakarya Halk Kültürü, 2003:77].

Yine “Al Basması” yaşayan bir kadın şöyle anlattı: “Doğum yaptıktan birkaç gün sonra, kırk gün olmadan çocuğumu yalnız bırakmak zorunda kalmıştım. Yanına Al basmasından koruyacak hiçbir şey koymamıştım. Sonra odaya döndüğümde çocuğumun morarmış ve elbiselerinin yırtılmış olduğunu gördüm. Bu olayı yörenin büyüklerinden birine sorduk. O da bize çocuğunu az kalsın değiştireceklermiş dedi.”

1.1.1.3. Çocuğun Cinsiyetini Belirleme İle İlgili İnanışlar

Hamilelik sırasında önemli bir noktada doğacak çocuğun cinsiyeti konusudur. Doğacak çocuğun yakınları, annenin hareket ve tavırlarından, yiyip, içtiklerinden çocuğun cinsiyetini tahmin etmeye çalışırlar. Anne de bazı şeyleri yiyerek ya da yemeyerek, bazı tavır ve hareketleri yaparak ya da yapmayarak çocuğun cinsiyetini, sağlıklı olmasını, güzel olmasını istediği kişilere benzemesini tayin etmeye çalışır.

Hamile bir kadının bol bol tatlı yerse çocuğunun erkek olacağına, ekşi yerse çocuğunun kız olacağına inanılır. Hamile kadının karnı küçük ve sivri ise çocuğunun erkek olacağına, karnı ve arkası genişse çocuğunun kız olacağına inanılmaktadır. Karnında bebek kıpırdadığı anda, anne kime bakarsa çocuğun o kişiye benzeyeceği inancı vardır. Hamile kadın zeytin yerse çocuğun gözleri kara, töngel yerse kirpikleri uzun olur. Anne ayva yerse çocuğu gamzeli olur. Hamile kadın çocuğunun gözlerinin çakır olmasını isterse bol bol çakıra bakar.

Hamile bir kadının başından aşağı gizli olarak tuz serpilir. Hamilenin burnunu kaşması durumunda erkek, ağzını kaşması durumunda kız çocuğu olacağına inanılır.

Bir odaya gizli olarak bir minderin altına makas, başka bir minderin altına iğne konulur. Sonra hamile kadın odaya girdiğinde makaslı mindere oturursa kız, iğne olan mindere oturursa erkek çocuğu olur. Hamile kadın ekşi yerse çocuğu yaramaz, tatlı yerse

çocuğun uslu olacağına inanılır. Annenin yüzü beyazlar ve güzelleşirse çocuğun erkek olacağına, annesine güzellik verdiğiğine inanılır. Annenin yüzü çillenip çirkinleşirse bebeğin kız olacağına annesinin güzelliğini aldığına inanılmaktadır.

Doğacak bebeğin kız olması istenir ise hamilelik döneminden önce bol bol tuzlu, ekşili, acılı, yiyecekler yenmektedir. Erkek olması istendiği vakit ise tam tersine tatlılar, reçeller, pekmezler yenilmektedir. Başta baklava olmak üzere, tulumba tatlısı, revani vb. tatlı türleri ve reçellerden ise en çok ayva reçeli tercih edilmektedir [Sakarya Halk Kültürü, 2003:69].

Köylerde “Ye ekşiyi, getir Ayşe’yi, ye tatlıyı getir atlıyı” denilmektedir. Ekşi ve tatlı yemenin çocuğun cinsiyetini belirlemesi bu şekilde tekerleme haline getirilmiştir.

Gelinin erkek çocuğu olsun diye, duvak günü genç kızlar ve kadınlar gelini oynatarak kucağına erkek bebek verirler. Bu tür inanışlar, Sakarya ilinin yerli (manav) halkının bulunduğu bölgelerde devam etmektedir [Sakarya Turizm Envanterleri, 1998: 44].

1.1.1.4. Çocuğun Sağlıklı Kalması İçin Uygulanan Pratikler

Çocukları yaşamayan aileler çocuklarının yaşaması için hocaya gidip “Ümmü Sübyan”^{*} muskası yazdırırlar. Bu muska halka biçimindedir. Çocuk doğunca bu halka biçimindeki muskanın içinden geçirilir. Doğan çocuk sağlıklı olsun diye, 7 haneden basma toplanıp, bu basmalardan elbise dikilir ve 40 gün veya daha fazla dikilen bu elbise çocuğa giydirilir. Yapılan bir başka uygulama, doğan çocuğa kocakarı [gelincik] ilacı yaptırılır. Bu ilaç gelincik çiçeklerinden yapılmaktadır.

Doğacak çocuğun sakat ve çirkin olmaması için hamile kadın çirkin şeylere, hayvan resimlerine baktırılmaz. Daima güzel şeylere baktırılır. Çünkü, hamile kadının kime daha uzun süreli bakarsa doğacak çocuğun ona benzeyeceğine inanılır. Hamile kadın

^{*} Halk dilinde cin, peri veya şeytan şeklinde tasavvur edilen, lohusaya veya yeni doğmuş çocuğa zarar verdiğiğine inanılan kötü ruhtur.

uzun süreli aynaya bakmaz. Hamile kadın çok uzun aynaya bakarsa, çocuğunun çirkin olacağına ve çabuk konuşamayacağına inanılır. Çocuğunun sağlıklı olması için, hamile kadın birisinden gizli bir şey yemez. Birisinden gizli bir şey yerse çocuğun bir tarafında leke olacağına inanılır. Bir de ciğer, çilek gibi yiyecekler yiyip elini bir tarafına sürmez. Elinin bulaşğını vücudunun herhangi bir tarafına sürerse, çocukta leke olacağına inanılır.

Hamile bir kadının hamileliğini birisinden gizlemesi halinde çocuğunun hemen konuşamayacağına inanılır. Aşerme olayları hemen gerçekleştirilir.

Yaşaması zor görünen çocuğa erkekse babasının adı kız ise annesinin adı konur. Çocuğu olmayan ya da olup da yaşamayan kişiler doğan çocuklarına Yaşar, Yaşariye ve Dursun isimlerini koyarlar. Köylerde bulunan yaşlı kimselerin isimleri konur. Ailede bulunan ölmüş kimselerin isimleri konur. Bazen de Peygamber Efendimizin ve din alimlerimizin isimleri konulur.

Çocuğun çirkin olmaması için kıllı hayvanlara ve televizyondaki hayvan görüntülerine de bakmak doğru değildir. Bakanlar için “çocuğun maymun gibi olur” denilmektedir [Sakarya Halk Kültürü, 2003: 69]. Çocuğa anne ve babasının isminin verilmesinin, çocuğun ölmesini engelleyeceği inancı, eski Türk inançlarından biri olan Atalar Kültü’ne dayanmaktadır. Nitekim “Atalar Kültü’nde Atalara saygı baba hukukunun inanç sahasındaki belirtisi olarak görülmektedir.” [Kafesoğlu, 1999:304].

1. 1. 1. 5. Çocuğun Göbek Bağı ile İlgili İnanışlar

Göbek bağı kesilme işlemi ebe tarafından yapılmaktadır. Önce çocuğun göbek bağı bağlanır, dört parmak ölçüldükten sonra göbek bağı kesilerek ipliklerle bağlanmaktadır. Bağlanan bu ipliklerin temizliğine dikkat edilmelidir. Aksi takdirde çocuğun ölümüyle sonuçlanacağına inanılır.

Kesilen göbek bağı çocuğun geleceğini, ilerdeki uğraşısını ve işini etkileyeceği düşüncesiyle gelişigüzel atılmaz; dindar olsun diye cami, cami avlusuna gömülür.

Okuyup adam olsun diye okulun duvarına, bahçesine gömülür, atılır. [Örnek, 1995:142].

Göbeği bir parmak uzunluğundan bağlarlar, göbek bağı kendiliğinden kuruyup düşer. Böyle de bir göbek bağı kesme şekli vardır. Çocuk büyüyünce dinine bağlı olsun diye kesilen göbek bağı cami avlusuna atılır. Bir de Kur'an-ı Kerim'in içine koyulur, dini ilimlerle uğraşsın, çocuk okusun, bilgili olsun, cahil olmasın diye; bazen okulun bahçesine gömüldüğü de olur. Manavlarda göbek bağı kesmekle ilgili bu gibi inanışlar mevcuttur.*

Bebeğin kordonu evin tavan arasına atılırsa büyüdüğü zaman evine bağlı olacağına inanılır [Sakarya Halk Kültürü, 2003: 71].

1.1.1.6. Beşik Belemesi İle İlgili İnanışlar

Bebek doğduktan sonra beşik töreni yapılır. Anne tarafı bebeğe beşik getirir. Akrabalar, komşular, köylüler davet edilir. Mevlit okunur, ikramlar yapılır. Gelen misafirler bebeğe hediye getirirler. Beşik belemesi doğan ilk çocuğa yapılmaktadır.

Beşik belemesi şu şekilde yapılır: Çocuk doğduktan 20-25 gün sonra, hısım ve akrabalar çağırılarak mevlit okutulur. Mevlidin sonlarına doğru bebek akrabaları tarafından sırayla elden ele sallanır ve bu sallama esnasında bebeğe hediyeler takılır. Ve misafirlere yemek ikram edilir.

Beşik beleme töreni Allah'a şükür için yapılmaktadır. Çocuğun doğum sevinci, beşik belemesinde hısım ve akrabalarla paylaşılır. Bu tören mutluluğun paylaşımıdır.

Beşik belemesiyle haneye sevap kazandırıldığına, hanenin berekete ulaşacağına, beleme yapıldıktan sonra ise çocuğun sağlıklı bir şekilde büyüyeceğine inanılır. Beşik belemesi töreni, doğan çocuğun hayırlı bir evlat olması için yapılır. Beşik belemesi yapıldıktan

* Nitekim babaannem kardeşimin kesilen göbek bağını cami avlusuna gömdürtmüştü.

sonra, yeni doğan çocuğun hayırlı bir evlat olacağına ve ailesine bereket getireceğine inanılır. Manavlar, beşik belemesinin yapılmasına büyük bir önem vermektedirler.

1.1.1.7. Kırk Basması ve Kırklama İle İlgili İnanışlar

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'nde doğumdan kırk gün sonra çocuğu ve anneyi Ümmü Sübyan'dan, hastalıklardan, uğursuzluklardan korumak, onları köydeki sosyal hayatın içine sokmak için yapılan uygulamaya "Kırklama"* adı verilir. Kırklama inancı çerçevesinde annenin ve çocuğun kırk gün içerisinde yapmaları ve yapmamaları gereken çeşitli uygulamalar vardır.

Bu iki ilçede "kırklı" kadın ve kırkını doldurmamış çocuk, 40 gün dolmadan mecbur kalmadıkça dışarı çıkarılmaz. Kırklı kadının dışarı çıkması gerekirse uçkurunda anahtar taşır. Kırkı çıkmamış çocuk yalnız bırakılırsa, çocuğa ümmü sübyanın zarar vermemesi için, çocuğun yanına maşa, süpürge veya Kur'an konur. Loğusa bir kadın tuvalete yalnız gitmez. Tuvalete girerken saçını ağzına alırdı girer. Ümmü Sübyan'ın lohusaya zarar vereceğine inanılır. Kırklanmamış kadının aynaya bakmasının iyi olmadığı inancı vardır. Kırkı çıkmamış bir çocuğun çamaşırları, bezleri yıkayıp dışarıya asılmışsa, bunlar akşam ezanı olmadan toplanırlar. Kırklanmamış çocuğun eşyalarını akşam olmadan toplamalarının sebebi, bebeğin korkacağına inanmalarıdır. Çamaşırlara Ümmü Sübyan zarar verir derler.

Doğum yaptıktan sonra kırkı çıkmamış bir kadınla başka bir kırklı kadın ve kırkı çıkmamış bir çocukla başka bir kırklanmamış çocuk bir araya getirilmez. Lohusa bir kadının yanına, başka bir lohusa kadın gelirse, lohusaya yaşıt basacağına inanılır.

* Lohusa ya da yeni doğmuş bebeği kırk günü doldurduğunda özel olarak yıkamaktır [Püsküllüoğlu,1994:624].

Kırk çıkmamış bir çocuğun yanına, başka bir kırk çıkmamış çocuk gelirse, çocuğa kırk basacağına (yaşıt basacağına)* inanılır. Yaşıt basmasının anne ve çocuğa zarar vereceğine inanılır. Eğer, kırklanmamış bir anne ile başka bir kırklanmamış anne karşılaşır ya da kırklanmamış çocukla başka kırklanmamış çocuk karşılaşır kırk basmasını diye aralarından su dökülür. Böylece kırk basmasının önleneneğine inanılır. Yine yaşıt basmasını önlemek için karşılıklı çengelli iğne değiştirilir. Kırk çıkmamış bir çocuk yaşıt basması olursa; bebek emmez, cansız olur, zayıflar, büyüyemez, yürüyemez ve basamaz. Kırk basmasını diye loğusa anne ve çocuk 40 gün dışarı çıkarılmaz. Yaşıt basması olan bir çocuk, yedi kere elenmiş küllü suyla yıkanır. Yıkanma suyu tülbentten süzülür. Tülbentte kil oluşursa “Yaşıt Basması” olmuştur denir. Bu olayla yaşıt basması iyileştirilmiş olur. Bir de kırk basan çocuğa şu işlem yapılır. Kırk kazıktan yonga, leylek yuvasından çırpı, kırk süpürge teli ve kül, su ile dolu bir leğene konulur. Sonra bu suyla yaşıt basan çocuk yıkanır. Yıkama suyu ayak basılmayan yere dökülür.

Bir bebek doğduğunda yıkanırken suyun içine bozuk para atarlar. Bunun sebebi bebeğin büyüyünce zengin olması içindir [Sezer, 1988:107].

“Kırklama” şu şekilde yapılır: Kovaya kırk kaşık su sayılıp içine altın yüzük, iğne, para, kına, karanfil, gül dalı, kırk taş ve kırk süpürge teli koyulur. Bu suyun bir miktarıyla çocuk yıkanır, sonra suyun kalanıyla anne yıkanır. Çocuk yıkanırken üç ihlas, bir fatiha okunur. Artan su gül dalıyla evin her bir köşesine serpilir. Çocuk ve anne yıkandıktan sonra yani kırlandıktan sonra görüntürülür. Kırklanmış anne, çocuğuyla komşularını gezer. Buna “kırk uçurma” denir. gittikleri evlerden anneye çocuk yumurta gibi olsun diye yumurta verilir. Anneye tülbent ve para verenler de olur.

Kırklama suyuna altın ve para koyularak eve bereket geleceği inancı da vardır. Kırk sayısı bütün Türk Dünyası’nda, Türk mitolojisinde [Çoruhlu, 2002: 204] ana unsurdur.

* Lohusa bir kadının yanına başka bir lohusa kadın, kırk çıkmamış bir çocuğun yanına başka bir kırk çıkmamış çocuk gelirse lohusa ve çocukta meydana gelen hastalığa denir.

Bu ve benzeri olayların bu iki ilçede sık sık yaşanmakta olduğuna dair hikayelere çok rastlanır.

1.1.1.8. Yürümeyen ve Konuşmayan Çocuklara Yapılan Uygulamalar

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'nde, zamanında yürümeyen ve konuşmayan çocuklara çeşitli işlemler uygulanır. Bu pratikler, uygulamalar yapıldığında çocuğun çabuk yürüyeceğine ve konuşacağına inanılır.

Yürümeyen çocuğun ayakları kırmızı kurdele ile bağlanır. Sonra çocuk Cuma günü Cuma namazından çıkış sırasında, cami avlusuna götürülür. Camiden ilk çıkana kurdele kestirilir. Kurdele kesilince çocuk birkaç adım yürütülür. Bu uygulamadan sonra çocuğun çabuk yürüyeceğine inanılır.

Yürümeyen çocuğun çabuk yürümesi için, nazar ayetleri okutturulur. Çocuğa "Ümmü Sübyan" muskasi yaptırılır. Kırk basması olmuştur diye usulüne uygun olarak çocuk yıkattırılır. Çabuk yürüsün diye sabahın erken saatlerinde mezarın üstünde yıkanır. Bir de çocuğun yürümesi için "Adım çöreği"* denilen ekmek yapıp çocuklara dağıtılır.

Zamanında konuşmayan çocuğun, konuşması için çocuğa birkaç gün bildircin yumurtası içirilir. Ayrıca dilinin altı kestirilir. Bir de muhabbet kuşunun içtiği sudan çocuğa içirilir. Bütün bu uygulamalar yapılıncaya çocuğun çabuk yürüyeceğine ve çabuk konuşacağına inanılmaktadır.

* Poğoçaya benzeyen ufak ufak yapılan ekmek türüdür.

1.1.2. Evlenme İle İlgili İnanışlar

Yaşamın geçiş dönemlerinden biri olan evlilik etrafında birçok inanış görmek mümkündür. Evlilik de diğer geçiş dönemlerinde olduğu gibi yeni bir hayatın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu önemli geçiş sırasında kötü kimselerin yaptıkları bazı tılsımlar evlenenlere zarar verebilir. Bunun için gelini ve damadı kötülüklerden korumak gerekir. Evlenen yeni çiftin kurdukları yuvalarında mutlu olmaları ve bereket içinde yaşamaları için çeşitli inanışlara ve bu inanışlara bağlı olarak yapılan uygulamalara başvurulur. Bunları çeşitli başlıklar altında ele almaya çalışalım:

1.1.2.1. Kısmet Açma İle İlgili İnanışlar

Bu iki ilçede, kendisine talip çıkılmayan, kısmeti açılmayan genç kızın, kötü insanlar tarafından kısmetinin bağlandığına inanılır. Kısmeti bağlanan, evde kalan kızın tekrar kısmetinin açılması gerekir. Kısmet açmak için uygulanan çeşitli inanışlar vardır. Bunların başlıcaları şunlardır: Kısmetin açılması için türbelere gidilir ve duada bulunulur, türbelere el-yüz sürülür, adaklar adanır, dilekler tutulur. Türbelere toprak alınır. Kısmet açığına inanılan hocalara gidilir ve kısmeti açılması istenen kişi okutturulur. Ayrıca tekkelere gidilir ve münasip yerlere bez bağlanır. Buralarda kurban kesilir [Kalafat, 1996: 13].

Kısmet açmanın başka bir yolu da, kısmetinin açılması istenen kişinin başından aşağı tuz, ekmek çevrilerek, bunlar dul bir kadına verilir. Böyle bir hayır işlenerek, genç kızın kısmetinin açılacağına inanılır. Kısmeti kapalı kızlar, kısmetleri açilsin diye akan bir dereye kurdele atarlar. Ve kurdeleyi atarken kısmetim açilsin diye bağırırlar. Kurdeleyle ilgili bir inanış daha vardır. Bu da kısmetinin açılmasını isteyen kişi, nişanı olan arkadaşının kurdelesinden bir parça yutar. Böylece kısmetinin açılacağına inanılır.

Kısmet açmak için uygulanan bir başka pratik de, hıdrellez gecesi mendile para koyup, gül dalına bağlamaktır. Hıdrellezde dilek dilemektir.

Kısmet açmanın bir başka yolu da, gelin gelinliğini çıkardığı zaman gelinliği ilk giyenin kısmetinin açılacağı inanışıdır. Bununla ilgili olarak bir de, kızlar gelinin sağ ayakkabısının altına isimlerini yazarlar. İsmi en önce silinen kız kısmetinin açıldığına inanır. Kısmet açmanın bir başka yolu da evlenecek olan kız düğünde giyeceği ayakkabıdan evde kalmış kızlara su içirir. Kızlar suyu içince kısmetlerinin açılacağına inanırlar. Zamanında evlenemeyen kızlar, kısmetlerinin kapandığına inanırlar. Kısmetlerinin açılması için de yukarıda saydığımız inanışları uygularlar. Bu uygulamalar sonucu evlenenler olduğu bu bölge insanları tarafından nakledilmektedir.

1.1.2.2. Güveyi Bağlama İle İlgili İnanışlar

Güveyi bağlama; yeni evlenen çiftlerin birlikte olmalarını engellemek, erkeğin cinsel kudretini bitirmek anlamına gelmektedir. Gerdek akşamı erkekte bir eksiklik ya da iktidarsızlık görülürse, güveyin bağlandığına inanılır. Bu işi yapanlar yani güveyi bağlayanlar evlenen çiftin mutluluğuna engel olmaya çalışan kimselerdir.

Bu iki ilçede, güveyi bağlama ile ilgili çeşitli inanışlar mevcuttur. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz. Güveyi bağlamak için hocalara gidip muska yaptırırlar. Damadın yakınlarından biri güveyi bağlamak isterse, güveyin bir eşyasını ele geçirerek hocaya okutturur. Güveyi bağlamak için yapılan başka bir uygulama da, gerdek akşamı hela deliği bir sopayla karıştırılır. Gerdek akşamı hela deliğinin karıştırılmasıyla güveyin bağlanacağına ve ev halkının huzurunun bozulacağına inanılır. Gerdek sırasında iki kaşık sırt üstü çevrilirse güveyin bağlanacağına inanılır. Yine gerdek akşamı, evin çatısına mezar toprağı atılırsa güveyin bağlanıp, cinsel gücünün yok olacağına inanılır.

Güveyi bağlamak için başka bir uygulama da, nikah günü sopaya ipe düğüm atmaktır. Nikah sırasında eller kenetlenerek şekilde tutulur. Gizlice ip bağlanır. Bu şekilde de güveyin bağlanacağına inanılır. Güveyi bağlamak için yapılan bir başka işlem de nikah sırasında, asma kilitlerin kilitlenmesidir. Güveyi bağlamak için gerçekleştirilen başka bir uygulama da, gerdeğe girilecek odanın kapısının üstüne domuz yağı sürülmesidir.

Güveyi bağlamak için bu gibi uygulamaları yapanlar evlenen çiftin mutluluğunu istemeyen kişilerdir. Evlenen çiftle aralarında düşmanlık olan kişiler bu gibi uygulamalara başvurmaktadırlar. Güveyi bağlamak için başvuru yapılan uygulamalara günümüzde de rastlanmaktadır. Onun için gerdek akşamı güveyin bir yakını, sabaha kadar tuvalet kuyusunun, helanın yanında düşmanlık yapmasınlar diye bekler.

1.1.2.3. Bağlamayı Önleme ve Güveyi Çözme İle İlgili İnanışlar

Gerdek akşamı güveyin bağlanmasını önlemek için birçok inanış ve uygulamalar yerine getirilmektedir. Ev halkı güveye birinin düşmanlık yapacağından şüphe ediyorsa, gerdekten önce hocaya gidip muska yaptırır. Ve bu muskayı güveyin boynuna asar. Gelin alındığı gün tuvaleti karıştırmasınlar diye tuvalete girene çıkana dikkat edilir. Evin içine ve etrafına çörek otu serpilir. Nikah sırasında bağlanma olmaması için nikahın kıyıldığı odada bulunanlar ellerini dizlerinin üstüne koyarlar. Nikah sırasında ev halkı ellerini kenetlemez. Ve nikah sırasında evde bulunanlardan ellerini kenetleyenlerin olup olmadığına dikkat eder. Gerdek gecesi evin etrafı ve hela beklenir. Evin etrafına okunur. Ev halkı güveyin bağlanmasını önlemek için Kur'an-ı Kerim okur ve bol bol dua eder. Güveyin bağlanmasını önlemek için bu inanışlar yerine getirilmektedir.

Eğer güvey, gerdek gecesi bağlandığı için, başarısız olmuşsa hemen çözülmesi için çareler aranır. Çözme, güveyin bağlanan cinsel gücünün normal hale gelmesini sağlamaya denir. Güveyi çözme ile ilgili uygulamalar gizli tutulur. Güveyi çözenin gizli tutulmasının anlamı güveyin köy içinde, halk içinde itibarının zedelenmesini engellemektir.

Bağlanan güveyi çözmek için çeşitli uygulamalar yapılır. Hocaya götürülerek muska yaptırılır, üstüne okutturulur. Hocaya su okutturulur ve okunmuş suyla güvey yıkanır. Evin içinde bulunan bütün asma kilitler açılır. Bağlanan ip bulunmaya çalışılır. İp bulununca çözülür. Bu uygulamalar yapıp güveyin çözüldüğüne inanılır.

Bağlamayla ilgili inanışlar günümüzde etkinliğini kısmen yitirmiştir. Artık, böyle bir durumda sağlık kuruluşlarına gidilmektedir. Fakat, gerdek gecesiyle ilgili uygulamalar çoğu yerde devam etmektedir.

1.1.2.4. Nikah ve Gerdek İle İlgili İnanışlar

Bu iki ilçede, nikah ve gerdekle ilgili çeşitli uygulamalar vardır. Bunları şu şekilde açıklayabiliriz. Nikah akşamı komşular ve akrabalar çağırılır, kadınlara ve erkeklere ayrı olarak yemek verilir. Yatsıdan sonra, damat camidekilerin ellerini öper. Hep beraber damadın evine gidilir. İmam, şahitler huzurunda nikahı kıyar.

Güvey kapama işi, yatsı namazından sonra yapılır. Yatsı namazından önce imam ailenin büyüklerinden iki kişi alarak önce gelinin rızasını sonra damadın rızasını alarak dini nikahını kıyar. Damat da olmak üzere birlikte yatsı namazı kılınır. Camiden çıkılarak tekbirlerle damadın evine gidilir. Evin önüne gelindiğinde dua yapılır. Duadan hemen sonra damat gelinin yanına gider [Solmaz, Yayınlanmamış Çalışma: 12].

Nikah akşamı eve bereket getirdiğine inanılarak, evin içine ve etrafına buğday atılır. Yeni kurulan hane bereketli olsun diye gerdek gecesi gerdeğe girilen odanın kapısına bal, pekmez ve yağ sürülür. Gerdek akşamı geline 40 lokma yapıp yedirirler. Lokma bir hamur çeşididir. Gelin lokmayı yerse eve bereket geleceğine inanılır. Gerdeğe girmeden önce gelin ve damada manav kabağı yedirirler. Şerbet içirirler. Evde bulunanlara lokum dağıtılır. Bu uygulamalar yapılırsa hane halkının hep mutlu olacağına inanılır. Damat gerdeğe girerken annesinin ayağının altından geçirilir. Böyle yapılarak annesine bağlı kalacağına, evine bağlı kalacağına inanılmaktadır.

Bu yörelerde dini nikahın önemi çok büyüktür. Resmi nikahla birlikte mutlaka imam nikahı da yaptırılır. Gerdek akşamı ev halkı nikahın hayırlı olması için dua ederler. Yeni evlenen çifti kötülüklerden korumak için gereken tedbirleri alırlar.

1.1.3. Ölüm İle İlgili İnanışlar

Doğum ve evlenme mutlu bir geçiş dönemi olmasına rağmen ölüm, bu iki geçiş döneminden daha farklıdır. Diğer iki geçiş döneminde yeni bir hayat vardır. Fakat ölüm her iki geçiş dönemini de sona erdiren bir yapıya sahiptir [Sakarya Halk Kültürü, 2003:116]. Ölümün etrafında kümelenen inanışlar pek fazladır. Ölüm ile ilgili inanışlar şu alt başlıklara uygun olarak takdim edilecektir:

- Ölümün ön belirtileri ile ilgili inanışlar.
- Ölüm sonrası ile ilgili inanışlar
- Yas ile ilgili inanışlar
- Defin sonrası ile ilgili inanışlar
- Mezar ve mezarlıklar ile ilgili inanışlar

Beş maddede topladığımız bu inanışların temel fonksiyonları ölümü uzaklaştırmak, ahiretteki huzurunu temin etmek, ölünün yakınlarına ve çevresine yeni ölümler getirmesine engel olmak ve tekrar sosyal hayata intibaklarını sağlamaktır [İyiyol, 2003:34]. Ölümün kaçınılmaz bir son oluşu, ölüm etrafında birçok inanışın toplanmasını sağlamıştır. Bunları çeşitli başlıklar altında incelemeye çalışalım.

1.1.3.1. Ölümün Yaklaştığını Çağrıştıran İnanışlar

Hayvanların yaptıkları bazı olaylar, eşya ve tabiattaki bazı değişiklikler ölümün belirtisi olarak kabul edilir.

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'nde bir evin çatısında baykuşun ötmesi ölümün habercisidir. Yine üç kere karganın ötmesi de ölümün habercisi olarak kabul edilir. Köpek ulursa, çevreden birinin öleceği anlamına gelmektedir. Geceleyin bir evin çatısına baykuş konup ötmeye başladığı zaman, çıkıp baykuşu kovalayan gençler vardır. Rüya da evin yıkılması, bulanık su görülmesi; vakitsiz horoz ötmesi ölümün habercisi olarak kabul edilir. Bir eve yarası girerse o evden ölü çıkacağına inanılır. Manavların

divit kuşu diye isimlendirdikleri bir kuş vardır. Bu divit kuşunun ötmesi halinde o çevreden ölüm çıkacağına inanılır.

Ölümü düşündüren önbelirtilerle ilgili başka bir inanış da; cenaze giderken tabut ne tarafa doğru sallanırsa, o çevreden ölü çıkacağına inanılır. Rüyada kara duvar yıkılırsa, dış düşerse yakınlarından birisinin öleceğine inanılır. Kefen ve gelin görülmesi de ölümün önbelirtisi olarak kabul edilir.

Ölümün önbelirtisi olarak kabul edilen bazı inanışlar da hastanın durumu ile alakalıdır. Hastanın renginin solgun olması, gözlerinin fersiz olması ölümün habercisi olarak kabul edilir. Hastanın sık sık sağa sola dönmesi, gözlerini tavana dikip uzun uzun bakması, aniden su istemesi, tırnaklarının morarması öleceğine işaret olarak kabul edilir.

Hasta olan birinin canının soğuk şeyler, örneğin karpuz istemesi ölümün önbelirtisi olarak kabul edilmektedir ve o kişinin en yakın zamanda öleceğine inanılır.

Halk inanışlarında ölümü önceden haber verdiği sanılan belirtiler arasında hayvanlarla ilgili olanlar büyük bir yer kaplamaktadır. Hayvanların insanlarda bulunmayan kimi yetenekleri, sezileri, biçimsel özellikleri, uğurlu ya da uğursuz sayılmaları bu türden inanışların oluşmasında ve evrensel bir çizgiye erişmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Evcil ve yabani hayvanların ötüşmeleri, alışılmıştan dışındaki davranışları, yaklaşan bir ölümün önbelirtisi ve işareti olarak yorumlanmaktadır [Örnek, 1995: 209].

Güneş tutulması, vakitsiz horoz ötmesi, gecenin olmadık bir anında köpeklerin uluması veya herhangi bir yere tüneyen baykuşların ötmesi ölümü hatırlatan önbelirtilerdir. Durup dururken dış çıkması, rüyasını karıştırması, insanın önünden tavşanın geçmesi kötülükleri çağrıştıran bir takım olaylar ve durumlardır. Ölümü yaklaşan hastanın rengi sararır, solar, geleni gideni tanımaz, gözleri tünür, şuurunu kaybeder. Hastanın dili peltekleşir, bazen de bir yakınını sorar ve orada değilse burada olsa iyi olurdu der. Böyle olan hastalara artık son demlerini yaşıyor denir [Sakarya Halk Kültürü, 2003:116].

1.1.3.2. Ölüm Sonrası İle İlgili İnanışlar

Ölüm sonrası olarak kabul ettiğimiz inanışlar; ölünün bedeni ve evden mezara konulmasına kadar olan süre ile ilgili inanışlardır. Bu iki ilçede görülen ölüm sonrası inanışları; ölünün vücudu ile ilgili inanışlar, ölünün kefenlenmesi ve yıkanması öncesi ile ilgili inanışlar, ölünün kefenlenmesi ve yıkanması ile ilgili inanışlar, ölünün mezarlığa götürülmesi ve gömülmesi ile ilgili inanışlar şeklinde sınıflandırabiliriz.

Ölen kişi gözleri açık gitmişse, görmek istediği birini göremeden öldüğüne, dünyaya doyamadan öldüğüne, hasretinin olduğuna, oğlunu everememiş olduğuna inanılır. Ölenin yüzünde tebessüm varsa ve sarıysa amelinin iyi olduğuna, ölenin yüzünde kötü bir ifade varsa ve morardıysa amelinin kötü olduğuna inanılır. Hastanın fenalaşmasıyla birlikte okunmaya başlanan Kur'an-ı Kerim'e hastanın ölmesiyle ara verilir. Bunun sebebi ölenin gusül ihtiyacının olduğuna dolayısıyla temiz olmadığı için ölünün yanında Kur'an okunamayacağına inanılmasındandır. İslâm inancına göre ölene gusül aldırılması gerekir; fakat ölünün yanında Kur'an okunmasının sakıncası yoktur. Ölen kişinin odası badana yapılır. Bunun sebebi Azrail'in o kimsenin canını aldıktan sonra kanlı kılıcını* duvarlara sürdüğüne inanılmasıdır. Ölen kişinin bulunduğu odada akşamdan kalma sürahi veya güğümde su varsa dökülür. Ölünün bulunduğu odaya un, yağ, tuz konur ve bunlar ölenin hayrına bir fakire verilir.

Cenazenin yıkandığı yerde yedi akşam mum veya ışık yakılır. Bunun sebebi ise ölünün yedi akşam yıkandığı yere geldiği inanışdır. Cenaze yıkanırken başının altına kiremit koyulur. Ölen kadın ise kefenlenmeden önce eline kına koyulur. Ölen kadın ise ve saçları uzunsa iki taraftan saçları göğsünün üzerine uzatılır. Böylece kabirde yılan gelse bile saçlarının arasından giremeyeceğine inanılır. Cenazenin gözlerine pamuk koyulur, cenaze üzerine çörek otu serpilir. Cenaze yıkanan yerde tütsü yapılır. Tabuta gülsuyu serpilir. Cenazeyi gömme vakitleri, zaruri bir durum olmadıkça öğle ve ikinci namazlarından sonradır. Ölünün yıkama suyundan artan, ayak basmadık bir yere veya evin etrafına dökülür. Bu uygulama ölümü uzaklaştırmak içindir.

* Yöre Manavları Azrail'in kanlı kılıcının olduğuna inanırlar. Ancak İslam'da böyle bir kılıç olayı yoktur.

Cenazenin yıkanması ve kefenlenmesi bitmişse, sıra cenaze namazı ve oradan da mezara götürmeye gelmiştir. Cenazenin arkasından bütün köy halkı evlerinden çıkarak bakar. Bunun sebebi evden ölümü uzaklaştırmaktır. Cenaze taşınırken önce sağ omza, sonra sol omza alınır. Adım başı sevap olduğu için herkes cenaze taşımaya gayret eder. Kabrin üstü örtülürken kullanılan kürek bir başkasının eline verilmez, kürek yere konur, bir başkası küreği yerden alır. Köylerde mezarlar işi bilen gönüllü köylüler tarafından hayır olsun diye kazılır. Cenazeyle birlikte mezarlığa bir ibrikle su götürülür. Bu su hakkında çeşitli inanışlar vardır. Bunlar; su ölünün mezarının üstüne dökülür, günahları temizler. Su geç gelenler abdest alsın diye götürülür. İbrikteki su mezarın üstüne döküldüğünde ölünün bu suyla abdest aldığına inanılır. Mezarlıkta “telkin” okuduğu için hocaya bir hediye verilir.

Mezara gömme işlemi bittikten sonra mezarın üstüne bir çubuk konur. Bu çubuk ölenin boyu kadardır. Çubuk ölen kişiyi temsil etmektedir.

Cenaze dönüşü, ölümü yöreden uzaklaştırmak için eve girmeden önce dama* girilir. Böyle yapıldığında evden ve civardan ölümün uzaklaştığına inanılır. Mezarlıktan dönerken ayakkabılardan mezar toprakları temizlenir.

Gelenek ve göreneklerine çok bağlı olan bu ilçelerde ve köylerinde, bir cenaze olduğu zaman cenaze sahibinin haberi olmadan komşular aralarında iş bölümü yapar. Cenazenin defni için gerekli hazırlıklar yapılır. Mezarı kazılır, suyu ısıtılır [Sezer, 1988:93].

Mezarın başında okunan sureler ve dualar bittikten sonra imam veya yetkili bir kişi mevtaya “talkın” (telkin) verir. Amaç; ölüye sorulacak olan kabir suallerine cevap vereceği sırada şeytanın onu yanıltmasını engellemektir. Doğru cevapları en güzel bir şekilde meleklere vermesini sağlamaktır [Sakarya Halk Kültürü, 2003:122].

* Yörede kullanılan dam kelimesi ahır anlamına gelmektedir. [Püsküllüoğlu, 1994:274], [Dil Derneği, 1991:137].

1.1.3.3. Yas İle İlgili İnanışlar

Yakını ölen insanlar, bu acı olay karşısında hayatın normal seyrinin dışında çeşitli uygulamalar yaparlar. Ölüm ile olağan hayatın dışına çıkan yakın, akraba ve komşular yeme, içme, hal ve hareketleriyle ölenin ardından ne kadar üzüldüklerini belirtmek isterler. Her ne kadar ölenle ölmüyor, tesellisi alınsa da ilk günler ölenin yakın, akraba ve komşularında derin bir üzüntü meydana gelir. Ölüm, etrafında kümelenen normlar yapılması gerekeni ya da yapılmaması gerekeni tayin eder. Bu olaya yas denir [İyiyol, 2003:39-40].

Bu iki ilçede yas ile ilgili birçok inanış ve buna bağlı olarak çeşitli uygulamalar görülür. Yas tutma süresi ile ilgili çeşitli inanışlar vardır. Bir kimsenin öldüğü duyulduğunda cenaze evine gidilir. Yardıma ihtiyacı var mı diye sorulur. Başsağlığı dilenir. Başsağlığı dilemek için aranın fazla açılmaması gerekir. Köylüler üç gün içinde başsağlığı dilemelidir. Uzaktan gelenler için ve ölüm haberini duymayanlar için başsağlığı dileme süresi 40 güne hatta 52 güne çıkabilir.

Bu iki ilçede, ilk yedi akşam ölenin ruhuna ulaşsın diye Kur'an ve mevlit okunur. Bu mevlitlere "yedi mevlidi" adı verilir. Ölen kişinin yedi akşam evine geldiğine inanılır. Bunun için ölen kişinin evinde yedi akşam mevlit okunur. Ölünün yıkandığı yerde yedi gece mum yakılır. Yedinci akşam ölen kişinin hayrına yemek verilir. Yine, ölen kişinin ruhunun bayram geceleri, Perşembe ve Pazar geceleri evine gelip Kur'an istediğine inanılır. Bu maksatla bu akşamlarda ölmüşlerin ruhlarına Kur'an okunur.

Kırkıncı günde ölünün burnunun düştüğüne inanılır. Burun düşmesinin ölüye çok acı verdiğine inanılmasından dolayı kırkıncı gecesi Kur'an ve mevlit okutturulur. Hocaya kırk duası yaptırılır. Ölen kişinin ruhuna elli ikinci günde ölenin et ve kemiklerinin birbirinden ayrıldığına inanılır. Ölünün acı çekmemesi için elli ikinci gecesinde Kur'an okunur, mevlit okunur. Ölünün hayrına yemek verilir. Bir de ölenin ruhuna her sene, sene mevlitleri yapılır.

Manavlardaki bu inanışlarla Orta Asya'da yaşayan Türk topluluklarındaki bazı inanışlar birbirine benzemektedir. Nitekim, Altay Türklerinde ölünün yedinci ve kırkıncı günleri

ile sene-yi devriyesinde, zaman zaman Perşembe günleri hayrat verilir [Kalafat, 1994: 110-112].

Bütün Türk Dünyasında, yas ile ilgili yedi, kırk ve elli iki sayılarına önem verilmiştir. Bu sayılara birer anlam ve mana yüklenmiştir. Söz konusu sayıların kaynağı Gök Tanrı inancının uzantılarıdır [Kalafat, 1996: 37]. Ölüye duyulan büyük saygı ise Eski Türk inançlarından “Atalar Kültü”ne bağlanabilir [Kafesoğlu, 1999:304].

Yas kaldırma ve yaşlıların normal hayata dönüşü, gerekli yas süresinin dolmasına ve birtakım işlemlerin yerine getirilmesine bağlıdır. Yasın son bulması için, belli yas sürelerinin dışında, ölüm olayından sonra gelen ilk dinsel bayramı da geçirmek gerekmektedir. Kimi yerlerde birden çok bayramın geçmesi gerekmektedir. Bu bayrama “yas bayramı”, “acı bayram”, “karalı bayram” denmektedir. Yas bayramında, yaşlı ailenin üyeleri, özellikle yaşlıları dışarı çıkmazlar [Örnek, 1995:224].

Yas tutarken koyu renk kıyafetler tercih edilir. Beyaz veya renkli, çiçekli giysiler, tülbentler tercih edilmemektedir. Ölüm dolayısıyla düğün gibi cemiyetler genellikle ertelenir. Ölü evi mümkün mertebe sık ziyaret edilir, halk kendi üzüntülerini gizlemeye ve neşeli olmaya çalışır. Yaşlı ailenin ilk bayramına “yaşlı bayram” denir. Çünkü, bu dünyadan göçen insanın bayramlardaki ilk yokluğudur [Sakarya Halk Kültürü, 2003:126].

1.1.3.4. Defin Sonrası İle İlgili İnanışlar

Bu iki ilçede defin sonrası inanışları şu şekilde tasnif edebiliriz:

- Ölenin elbiseleriyle ilgili inanışlar
- Ölenin eviyle ilgili inanışlar
- Ölüyü rüyada görmeyele ilgili inanışlar
- Devir ile ilgili inanışlar

Ölünün elbiseleri ile ilgili inanışlar şu şekildedir. Ölenin elbiseleri üç kere yıkanır ve üç gün ipten alınmaz. Eski olan elbiseler yakılır, iyi olanlar fakirlere dağıtılır. Ölünün elbiselerinden ev halkı giymez.

Ölünün çıktığı oda boyanır. Evin her tarafına kırk kaşık su serpilir. Cenazenin gittiği gün evde bakırlarda bulunan suların hepsi boşaltılır. Bu uygulamanın sebebi, ölümün sulara sinmesinden dolayıdır. Ölü evinde belli bir süre yemek pişirilmez. Komşular yemek getirir. Ölünün odasına un, tuz konur, bunlara okunur. Okunan un ve tuz bir fakire hayır için verilir.

Ölen kişi yakınları tarafından rüyada canlanmış olarak görülmüşse, iyiye işaret olduğuna, müjdeli bir haber geleceğine inanılır. Ölen kişi rüyada görüldüğü zaman; ölenin fatiha, dua, hayır, sadaka istediğine inanılır. Evde gerçekleşen kötü bir olaydan sonra, ev halkından ölen birinin rüyada görülmesi durumunda bu kötü olayın ölen kişiye malum olduğuna inanılır.

Ölenin kılmadığı namazlar, tutmadığı oruçlar yerine getiremediği yeminlerin öte dünyada mevtayı kötü etkilememesi için fakirlere bir miktar para verilir. Buna “Devir” adı verilir. Ölenin yakınları tutmadığı oruçları ve biliniyorsa yerine getirmediği yeminleri fitre hesabına göre hesap ederek, o miktarda parayı fakir birine verirler. Ölen kimsenin borcu varsa, bu borcu yakınları tarafından alacaklılara ödenir. Onun ruhunun rahat etmesi için borcu varsa borcunun bir an önce ödenmesi gerektiğine inanılır. Ölenin yakınları, cenaze defnedildikten sonra mevtanın kime borcu olduğunu araştırırlar. Borcu çıkarsa bunu hemen ödemeye çalışırlar.

Genelde yekun tutan miktar Kur'an-ı Kerim kurslarına, fakir ve muhtaç kişilere verilmektedir. Son yıllarda bu adet de daha az uygulamaya başlanmıştır [Sakarya Halk Kültürü, 2003:124].

1.1.3.5. Mezar ve Mezarlıklarla İlgili İnanışlar

Bu iki ilçede mezar ve mezarlıklarla ilgili inanışları iki kısımda inceleyebiliriz. Birincisi mezarlarla, ikincisi ise mezarlıklarla ilgili inanışlardır. Mezarlarla ilgili inanışlar ölünün gömülmesinden itibaren başlayarak devam eden inanışları oluştururken, mezarlıklarla ilgili inanışlar daha genel anlamda inanışlardan oluşmaktadır.

Mezarlarla ilgili inanışları şu şekilde sıralayabiliriz. Mezarın üzerine bol toprak atılır, ibrikle götürülen su dökülür ve ölünün boyunu gösteren çubuk koyulur. Mezarların üzerinden atlanmaz, mezarlara basılmaz, mezarlara saygılı olunur. Mezarların yanında yavaş adımlarla yürünür. İki mezar arasına oturulmaz. Mezarın üzerindeki yeşil ot koparılmaz.

Mezarın yerini belli etmek için ilk önce mezarın iki ucuna tahta dikilir. Mezar taşları ise ilk kurban bayramında dikilmektedir. Mezar taşlarının ağırlığınca ahirette ölen kişiye sevap yazılacağına inanılır.

Mezarlar güzel, hoş görünsünler diye üzerlerine çiçek dikilir. Mezarlara çiçek dikilmesinin başka bir sebebi de şudur: Mezarın üzerine dikilen çiçek sararıp solana kadar tespih eder ve bu tespihin mezarda yatan ölüye faydası olacağına inanılır. Mezar ziyaretleri genelde cuma, arife ve bayram günlerinde yapılmaktadır.

Mezarlıklarla ilgili inanışlar ise şunlardır. Mezarlığa selam verilerek ve Kur'an okunarak girilir. Mezarlıklar parmakla işaret edilmez. Parmakla gösterilmesi durumunda parmağın ısırılması gerekmektedir. Mezarlıklarda bulunan ağaçların meyvelerinden yenilmez. Bu meyveleri hayvanların yemesi gerektiğine inanılır. Veya bu meyveler satılarak parası camiye verilir. Mezarlıklarda yüksek sesle konuşulmaz, ihtiyaç giderilemez, ihtiyaç giderenin çarpılacağına inanılır.

Mezarlıklarda aynı aile fertlerinin yan yana gömülmesine dikkat edilir. Karı-koca yan yana gömülür. Eğer, mezarlıkta karı-koca yan yana gömülemezse bile amellerinin iyi olması durumunda bir şekilde buluşacaklarına (yan yana geldiklerine) inanılır.

Çocukluk çağında ölen bir kimsenin günahsız olduğundan cennete gittiğine, anne-babasına şefaathçi olacağına, cennette anne-babasına su taşıyacağına inanılır. “Allah onu sevdi, kendi yanına aldı” derler.

Mezarlık, cenaze sahipleri tarafından üç-dört gün boyunca sürekli olarak ziyaret edilmekte ve orada Kur’añ okunmaktadır. Buna sebep olarak da ölünün yerine alışamaması gösterilmektedir. Belirli bir süre geçtikten sonra ziyaretler cuma günleri, arefe günleri, bayram sabahları yapılmaya başlamaktadır. Bu ziyaretler sırasında mezarlıklarda oluşan yabancı otlar ayıklanmakta, mezarın içine toprak ilave edilmekte, çiçekler ekilmektedir. Mezarlığın çevre düzenlemesi yapılarak, üstüne su dökülmektedir [Sakarya Halk Kültürü, 2003:124-125].

1.2. Hayvanlar ile İlgili İnanışlar

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri’nin köylerinde geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Bu iki ilçenin köylerinde hayvancılık yapıldığından köylüler hayvanlarına nazar değmemesi ve onları kötü gözlerden korumak için çeşitli uygulamalara başvururlar.

Bu iki ilçede bazı hayvanların çeşitli hareketleri ve ötmelerinin, ölüm ve felaket getireceği düşüncesi etrafında kümelenen inanışları ölümün önbelirtileri ile ilgili inanışlar bölümünde verdiğimiz için bu bölümde yeniden ele almayacağız.

1.2.1. Hayvanları Zararlı Etkilerden [nazardan] Korumak İle İlgili İnanışlar

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri’nde inek, sığır gibi hayvanlar ilçe ekonomisinde etkili olduğu için bu hayvanların zararlı etkilerden korunması gerektiği inancı vardır. Hayvanlarla ilgili inanışlar daha çok bu hayvanlara nazar değmemesi, bu hayvanları kötü gözlerden koruma etrafında kümelenmiştir.

Bu iki ilçede hayvanlara nazar değmesin diye, yelinlerine* pislik sürülür, okunmuş su içirilir, hayvanların okunmuş su ile yelinleri yıkanır. Hayvanlara nazar değmemesi için geceleyin kimseye süt, yoğurt verilmez. Yabancı bir kimse ahıra girip çıktığı zaman hayvanların üzerine nazar duası okunur. Hayvanları nazardan korumak için muska yazdırılır. Hayvanların kuyruğuna mavi boncuk, kırmızı kurdele takılır. Hayvanın boynuna mavi boncuk asanlar da vardır. Ahırdaki hayvanlara nazar değmesin diye ahırın kapısına dikenli çalı veya nal takılır. bir hayvana nazar değmişse ve ayakları tutulmuşsa, bu hayvana “kasiyazma muskası” yapılır. Ayakları tutulan hayvanın iyileşmesi için, yün ip üç dört defa düğümleliip çözülür. Böyle yapılıncı hayvanın iyileşeceğine inanılır. Ahırdaki hayvanlara kötü gözler zarar vermesin diye, ahıra sarımsak asılır. Hayvanlara nazar değmesin diye, bol süt verdiğinden bahsedilmez. Hayvanın bol süt verdiğinden söz edilirse sütünün azalacağına inanılır.

Öküzün dahi nazar sebebiyle ölebileceğine inanılmaktadır [Sakarya Halk Kültürü, 2003:196]. Bu iki ilçede hayvanları zararlı etkilerden korumakla ilgili inanış ve uygulamaların temel fonksiyonu; hayvanları kötü gözlerden, nazardan korumaktır.

1.2.2. Tavukların Kuluçka Dönemi İle İlgili İnanışlar

Bu iki ilçenin köylerinde, tavukların kuluçka dönemiyle ilgili birçok inanış ve uygulama mevcuttur. Kuluçka dönemi Hıdrellez'e denk gelirse, Hıdrellez akşamı tavuğun altına demir konur.

Tavuk kuluçkaya yatırılırken, yumurtalar tavuğun altına konurken; “taş gibi yat, kuş gibi kalk” denilir. Bir de yumurtalar tavuğun altına konurken “benim elim değil, Fatma anamızın eli” denilir. Tavuk kuluçkaya yatırılırken abdest alınır. Kuluçkaya yatırılırken, tavuğun başı kaşınırsa yavruların tepeli olacağına inanılır.

* İneklerin sütlerini oluşturdukları, altlarından sarkan üzerinde memelerinin bulunduğu kısma verilen isimdir.

Kuluçka dönemi Hidrellez'e denk gelirse, tavuğun altına yumurtalara zarar gelmesin diye demir konulur. Bu şekilde yapılırsa yavruların iyi çıkacağına inanılır. Kuluçkaya yatırılırken yumurtalar birer birer konulursa, yavruların birer birer çıkacağına inanılır. Yumurtalar tavuğun altına birlikte konulursa yavruların aynı anda çıkacağına inanılır. Tavuk kuluçkaya yatırılırken, tavuğun altına konan yumurtaların genelde tek sayıda olmasına dikkat edilir.

1.3. İnsan Organları İle İlgili İnanışlar

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'nde insan organlarıyla ilgili inanışlar; diş, tırnak ve saçla ilgilidir.

1.3.1 Diş İle İlgili İnanışlar

Bir çocuğun dişi çıkınca, çıkan diş evin çatısına atılır. Böyle yapılırsa karganın peynir gibi bembeyaz bir diş getireceğine inanılır. Dişin çatıya atılması halinde yeni dişin çabucak çıkacağına ve sağlam olacağına inanılmaktadır.

Dişle ilgili bir başka inanış da, bir bebeğin ilk çıkan dişini önce gören kimse bebeğe, beyaz bir hediye alır. Hediye beyaz aldığı zaman bebeğin dişlerinin de kar gibi beyaz olacağına inanılır. Bir de bebeğin ilk dişini gören kimseye, bebeğin anne ve babası tarafından bahşiş verilir.

Anadolu'da yaygın olarak çocuğun dişi çatıya atılır [Kalafat, 2000: 51]. Çıkan bir dişin çoğalması için evin kiremidine atılması gerektiğine inanılır [Sezer, 1988: 108]. Dişle ilgili inanış ve uygulamaların fonksiyonu, yeni çıkacak dişlerin güzel olması ve sağlıklı olmasıdır.

1.3.2. Tırnak İle İlgili İnanışlar

Tırnakla ilgili çeşitli inanış ve uygulamalara rastlanır. Tırnaklar geceleyin kesilmez. Kesilen tırnaklar orta yere atılmaz, ateşe atılır. Tırnaklar ateşe atılırken şöyle denilir:

“Dünyada kül ol,

Ahirette nur ol.

Ben seni aramıyayım, sen beni ara.”

Kesilen tırnakların orta yere atılması halinde, bu tırnakları tavukların yiyip hastalanacağına, öleceğine inanılır. Bunun için, kesilen tırnaklar evin yanlarına, ayak altına, yollara, çöplüklere atılmaz, gömülür ya da ateşe atılarak yakılırlar.

Bu iki ilçenin köylerinde geceleyin tırnak kesilmeyeceğine inanılmaktadır. Gece tırnak kesilmemesi gerektiğini şu şekilde ifade ederler: Gece tırnak kesilmez, hatta geceleyin bir tırnak kendiliğinden kopacak gibi olsa bile o tırnak yapıştırılmalı demektedirler.

Cumartesi günleri de tırnak kesilmez. Yasak zamanlarda tırnağı kesilen çocukların yaşayamayacağına inanılır. Ayrıca el tırnakları ile ayak tırnaklarının aynı günde kesilmesi “iyi gün ile kötü günün bir araya geleceği” şeklinde yorumlanmaktadır [Sakarya Halk Kültürü, 2003: 191].

1.3.3. Saç İle İlgili İnanışlar

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'nde saç ile ilgili inanış ve uygulamalara rastlamak mümkündür. Saç ile ilgili inanış ve uygulamalar genelde kadın saçıyla ilgilidir. Kadının saçlarının gaza batırılmış bir tarakla taranması halinde daha çabuk uzayacağına ve gece saç taramanın iyi olmadığına inanılır.

Saçla ilgili bir başka inanış ise şudur: Saçlar yere atılmaz; toprağa gömülür çünkü, yere atılan saç kuş alır da yuva yaparsa, kişinin kel kalacağına ayrıca baş ağrısına sebep

olacağına inanılır.[Sakarya Halk Kültürü, 2003:194]. Eğer kel kalırsa tekrar uzasın diye kişinin başına kına yakılır.

Kesilen saç dışarıya atılmaz, atılırsa sahibinin başının ağrıyacağına inanılmaktadır. Kadınların saçları kesildikten sonra yere atılmaz, ortalıkta bırakılmaz. Kötü kimselerin eline geçerse, kadına büyü yapılabileceğine inanılır.

Bir kadının saçları kesildiği zaman atılmaz, saklanır. Sonra, kadın öldüğü zaman saklanan saçları tabutuna konulur. Bir de doğum sırasında doğumu kolaylaştırmak için kadının saçlarında bulunan örgüler çözülür.

1.4. Ev İle İlgili İnanışlar

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'nde görülen ev ile ilgili inanışların; ödünç verme, ocak ve eşik etrafında kümelendiğini görüyoruz.

1.4.1. Ödünç Verme İle İlgili İnanışlar

Akşam ezanından sonra bazı yiyecekleri ya da eşyaları evden çıkarmak ve ödünç vermek iyi görülmez. Ezandan sonra süt, yoğurt, yoğurt mayası ve peynir verilmez. Gece vakti bu yiyecekler herhangi birisine verilirse evde bulunan hayvana nazar değeceğine inanılır. Eğer, mecbur kalınıp bu yiyecekler gece vakti verilirse, içlerine tuz atılır. Gece vakti bu yiyecekleri komşuya verirken içine tuz atılması halinde hayvana nazar değmesinin engelleneceğine inanılır. Gece vakti komşuya hamur mayası verilmez. Eğer, verilirse evin bereketinin gideceğine inanılır. Gece vakti komşuya bir eşya verilmesi durumunda karabasan olunacağına inanılır.

İkinci vaktinden sonra çocuğun eline verilen ekmeğin, komşuya verilen yağın ve tuzun evin bereketini kaçıracağına inanılır [Sakarya Halk Kültürü, 2003: 191].

Ödünç vermeyle ilgili görülen inanışların temel fonksiyonu geceyle birlikte gelen kötülükleri ve kötü ruhların (karabasan vb.) eve ve evdekilere zarar vermesini engellemektir. Gece vakti özellikle ak/beyaz yiyeceklerin ödünç verilmemesi dikkat çekicidir. Bu inanışta kanaatimizce ak yiyeceğin gecenin karasında zarar ve felaket getireceği inanışından kaynaklanmaktadır [İyiyol, 2003: 57].

Evde bulunan hayvanlardan elde edilen yiyeceklerin geceleyin komşuya verilmemesinin en önemli nedeni şudur: Hayvandan elde edilen süt, yoğurt ve peynir gibi yiyecekler geceleyin komşuya verilirse, komşunun hayvana nazar değdireceğine inanılır. Hayvana kötü bir şey olacağından korkulur. Bu sebepten dolayı gece vakti bu yiyeceklerin komşuya verilmemesine dikkat edilir.

1.4.2. Ocak İle İlgili İnanışlar

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'nde ocak ile ilgili inanışlara ve bu inanışların manalarını taşıyan kalıplaşmış sözlere rastlamak mümkündür. Her iki ilçede görülen ocakla ilgili inanışların bazılarının temelinde ateşe verilen önem vardır.

Evin yiyecekleri ocakta piştiği için ocak, bereketin sembolüdür. Ocak aynı zamanda ev anlamına gelmektedir. Ocak, ateşle doğrudan ilgilidir. Ocağa tükürülmez. Ocağa tüküren kişinin çarpılacağına inanılır. Ocağa tükürmek hakaret, saygısızlık olarak görülür. Eğer bir kişi ocağa tükürürse “destur bismillah” demelidir. Ocağın yanına oturanın çarpılacağına inanılır. Ateşle oynamak, kül karıştırmak iyi görülmez. Bir çocuk ateşi karıştırırsa, çocuğun altına işeyeceği inanışı mevcuttur, “ateşin ateşi getireceği”nden ateşle oynamanın iyi olmadığına inanılmaktadır [Sakarya Halk Kültürü, 2003: 191].

Ocakla ilgili başka bir inanış da şudur: Bir kimsenin ocağında incir ağacı yakması durumunda; hanesinin körleyeceğine, ocağına incir ağacı dikileceğine inanılır. Gece vakti dışarıya ocağın külü dökülmez. Kül ayak basılmayan bir yere dökülür.

Ocakla ilgili inanışlar kalıplaşmış sözlerde de görülmektedir. Kalıplaşmış bu sözler, her iki ilçede aynıdır ve aynı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sözler şu şekildedir:

Ocağına incir ağacı dikmek: Bir kimsenin bütün düzenini yıkmak, bir daha toparlanamaz hale getirmek [Doğan,1995:287]. Bunun yerine “ocağını söndürmek” deyiimi de kullanılır [Aksoy,1989:890].

Ocağı kokuttuk: Kandil akşamları pismet (pişmiş hamur) veya helva pişirilip komşulara ve çocuklara dağıtılır. Bu olay üzerine bu söz kullanılır.

Ocağın kurusun: Soyunuz kurusun, nesliniz tükensin, evdeki herkes ölsün anlamlarına gelir. Bu söz çok ağır bir bedduadır.

Ocağın tütsün: Bir kimseye iyi dilekte bulunma, dua etme anlamına gelir. Evde bereket olsun, her zaman bolluk içinde yaşayın anlamına da gelir.

Ocağın yıkılsın: Evin yıkılsın, hanendeki düzenin bozulsun anlamına gelir.

Ocağı batmak: Yuvası yıkılmak, perişan olmak, her şeyini kaybetmek [Doğan, 1995:287]. Bu bir bedduadır. Evinde bereket olmasın, fakir ve sefil bir hayat yaşa, hiçbir zaman mutlu olma anlamlarına gelir.

Ocakla ilgili inanışların fonksiyonu; istenmeyen bir durumun başa gelmesini ve evdeki kurulu düzenin bozulmasını, hanenin bereketinin gitmesini engellemektir. Evdeki mutlu ve huzurlu ortamın devam etmesi için ocakla ilgili olan inanışlar büyük bir titizlikle yerine getirilir.

1.4.3. Eşik İle İlgili İnanışlar

Eşik evin içinin bitiş çizgisidir. Her iki ilçede, çoğunlukla ilçelerin köylerinde eşikle ilgili birçok inanış mevcuttur. Bu inanışlar genellikle eşiğe oturma etrafında kümelenmiştir.

Bu iki ilçede eşiğe oturmak iyi bir davranış olarak görülmez. Bir kimsenin eşiğe oturması durumunda kuru iftiraya uğrayacağına inanılır. Eşikte oturanı cin çarpar derler. Cin çarpmasına “uğrama” diye bir tabir kullanılır. Eşige oturunca eve fakirlik geleceğine inanılır. Eşikte oturanın kalçasında çıban çıkacağına inanılır.

Eşikte oturmanın uğursuzluğuna inanılır. Genç bir kızın eşiğe oturması halinde nasibinin kapandığına, evde kaldığına inanılır. Eşikte oturan birinin içeri girenlerin ve dışarı çıkanların günahlarını aldığına inanılır. Bu inanışlardan ötürü eşiğe oturanlar uyarılır, hemen eşikten kaldırılmaya çalışılır.

Eşikle ilgili inanışların temel fonksiyonu ; kişinin başına bir felaketin gelmesini, kötü bir olayın gelmesini engellemektir.

1.5. Uğursuzluk İle İlgili İnanışlar

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri’nde insanların göz renkleri, yapılan bazı işler, hayvanların sesleri, insanın önüne çıkması uğursuzluk sebebi olarak kabul edilir.

Yeşil gözlü ve mavi gözlü insanlar uğursuz olarak kabul edilir. Bu insanların hayvanlara nazar değdireceğine inanılır. Uğursuz insanın gördüğü hayvana nazar duası okunur. Bir insanın ellerini kenetlemesi uğursuzluk olarak kabul edilir. Gece kül dökülmez, peynir suyu dökülmez. Geceleyin saçak altına, incir ağacının altına tuvalet yapılmaz. Yapan kişinin çarpılacağına inanılır. Gece saçak altından geçmenin uğursuzluk getireceğine inanılır. Komşunun bıçak, makas, sabun istemesi halinde bunlar komşuya elden verilmez. Önce bir yere bırakılır, buradan alınması söylenir. Elden verilirse uğursuzluk

getireceğine, aralarının açılacağına inanılır. Evde makasın ağzı açık kalmışsa uğursuzluk getirir. Gelinle kaynananın kavga edeceğine inanılır.

Geceleri sakız çiğnemenin ölü eti çiğnemekten farklı olmadığı söylenir. Gece aynaya bakılmaz. Gece aynaya bakanın yüzünün sararıp solacağına inanılır [Sakarya Halk Kültürü, 2003; 191-193]. Sakız çiğnemenin ve aynaya bakmanın uğursuzluk getireceğine inanılır.

Cuma günü ekmek yapılmaz. Yapılırsa unun beygir kafası kadar eksileceğine inanılır. Yine Cuma günü ev süpürülmez. Eğer süpürülürse camiye süpürüyorum diye niyet edilir.* Pazar günü çamaşır yıkanmasının uğursuzluk getireceğine inanılır. Çünkü, bu gün Fatma Anamızın hastalandığını, kendisine yardım edecek kimseyi bulamadığını söylerler.

Baykuşun ötmesi, köpeğin uluması uğursuzluk olarak görülür. Yolda yürürken insanın önünden kara kedinin geçmesi uğursuzluk olarak kabul edilir. Vakitsiz horoz ötmesi uğursuz bir olayın olacağına işarettir. Uğursuzluk getirdiğine inanılan olaylarla ilgili maniler de vardır. Bunlar; kavgayla ilgilidir.

“Sen sen ol da, ağzını açık koyma makasın,
Açık koyma ki evde, kavga mavga çıkmasın.”

“Sabunu elden ele, vermemeliymiş, sakın,
Elden ele geçerse, kavga çıkarmış bakın” [Paslı, 1992: 189-190].

Geline çeyiz hazırlarken yorgan kaplayan kadınların evli, çocuk sahibi ve boşanmamış olması şarttır [Solmaz: 5]. Geline kına yakanın da boşanmamış olması gerekmektedir. Boşanmışların bu işleri yapması uğursuzluk kabul edilir.

* Bunlar doğru değildir ama hepsi Cuma gününe hürmet olsun diye uygulanır.

Köpeğin uluması uğursuzluğa delalettir. Gece ya da Cuma günü örümcek alınmaz. Yuva yıkılacağına inanılır. Merdiven altından geçmek uğursuzluktur. Çocuk beşikte yokken beşiği sallanmaz. Karnı ağrıyacağına inanılır [Sezer, 1988: 107-108]. Özellikle 17 Ağustos 1999 depreminden sonra depreme yorumlanmakta ve halk arasında korkuya sebebiyet vermektedir [Sakarya Halk Kültürü, 2003: 194].

1.6. Tahmin Etme İle İlgili İnanışlar

Bu iki ilçede ortaya çıkan bir olay karşısında, sonradan bir şey olacağı tahmin edilir. Bununla ilgili çeşitli inanışlar mevcuttur.

Leyleği havada uçarken görenin o sene çok gezeceği tahmin edilir. Rüyada çiğ et ve yumurta görmek kötü bir habere delalettir. Tencerenin dibini sıyıran evlenmemiş birinin düğününde kar yağacağı tahmin edilir. Çok gülen kişinin ağlayacağı tahmin edilir. Eller apış arasında yatılırsa evin bereketinin gideceği tahmin edilir. Karga üç kere öterse iyi haber geleceği, bir kere öterse kötü haber geleceği tahmin edilir. İnekler ya da horozlar gece çok bağırsa deprem olacağı tahmin edilir.

Ekmek dilimi dik durursa, horoz eve doğru öterse, çocuk apış arasından bakarsa ve ev süpürürse, çayda çöp olursa, uyku çökerse, kedi gözünü yalarsa, baştan aşağı örümcek sarkarsa misafir geleceği tahmin edilir.

Sağ el kaşınırsa para geleceği, sol el kaşınırsa para çıkacağı tahmin edilir. Ayağı kaşınanın yol gideceğine, burnu kaşınanın el öpeceğine inanılır. Sağ kulağın çınlaması durumunda iyi lafının edildiği, sol kulağın çınlaması durumunda kötü lafının edildiği tahmin edilir. Aynı şekilde sağ göz seğirirse iyi lafının edildiği, sol göz seğirirse kötü lafının edildiği tahmin edilir. Evde çok karınca olursa, eve bereket geleceğine inanılır. Bu inanışların hepsi iki ilçede de geçerliliğini korumaktadır.

1.7. Hıdrellez İle İlgili İnanışlar

Baharın gelmesiyle birlikte canlanan tabiatta yapılan ilk kutlamaya “Hıdrellez ” (Bahar Bayramı) denir. Hıdrellez, Mayıs ayının altıncı günü olarak kabul edilmektedir [Sakarya Halk Kültürü, 2003: 132].

Hızır-nebi inancının dışında hıdrellez geleneği ile ilgili olarak yaygın olan kanaat Hızır ve İlyas’ın bir araya geldiği günün hatırasına tören yapılmasıdır. Hıdrellez Türklerdeki bahar bayramı geleneğiyle doğrudan ilgilidir [M. Çay, 1990:19].

Hıdrellez günü her evden bulgur toplanıp bulgur aşısı yapılır, hep beraber yenilir. Hıdrellez akşamı ateş yakılıp gençler üzerinden atlar. Böyle yapınca günahların affedileceğine inanılır. Hıdrellez gecesi gül ağacının altına ev, araba, iş gibi istekler çizilip, dilekte bulunulursa bunların gerçekleşeceğine inanılır.

Hıdrellez günü türbeye, göl kenarına, yeşillik yerlere gidilir. Buralarda piknik yapılarak bahar karşılanır. Hıdrellez günü tarlaya gidilmez, öküz koşulmaz, tarla sürülmez derler. O gün gezilir derler. Hıdrellez günü özel işler yapılmaz. Köyün yol, su, köprü gibi ortak hayır işleri yapılır.

Hıdrellez gecesi gök kapısının açılıp Hızır aleyhisselamın yeryüzüne ineceği inancı vardır. Bazı kimseler Hıdrellez gecesi Hızır aleyhisselamı gördüğünü iddia eder. Hıdrellez gecesi dışarıya süt asılır. Hızır aleyhisselamın oradan geçtiği saatlere rastlarsa sütün mayalanacağı inancı vardır.

Hıdrellez günü baş yıkanır başın ağrıyacağına inanılır. Banyo yapılırsa vücutta lekeler oluşacağına inanılır. Yine erken kalkılması gerektiğine, yeşil ot koparılmayacağına inanılır. Hıdrellez günü çiftçi uyursa, sonraki günlerde tarlaya işçi götürürse yağmur yağacağı inancı mevcuttur. Hıdrellez gecesi dağda, tarlada ışık yanarsa yanan yerde altın olduğuna inanılır.

Tavukların kuluçka dönemi Hıdrelleze denk gelirse tavuğun altına demir konulur. Hıdrellez günü koyunun yavrusu olursa, yavrunun kör ve topal olacağına inanılmaktadır.

2. MANAVLARIN DİNE BAKIŞLARI

Çalışmamızın bu bölümünde Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'nde İslam inancının uygulama ve pratiklerini ele almaya çalışacağız. Bu iki ilçede bulunan Manavların inançlara, İslam'ın şartlarına, dinin gereklerini uygulamaya vesaire verdikleri önemi görmeye çalışacağız.

2.1. Din Görevlilerine Bakışları

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'nde din görevlilerine ve genel olarak İslam alimlerine, İslam bilginlerine dine verdikleri hizmet mesabesinde değer verilip, saygı gösterilir. Onların sohbetleri büyük bir titizlikle dinlenir, söyledikleri şeyler uygulanmaya çalışılır. Onlara göre din görevlileri dini yaşamaya ışık tutarlar ve din büyükleri İslam'ın anlaşılmasını kolaylaştırırlar.

2.2. İslam'ın Şartlarına Bakışları

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri Manavları, İslam'ın şartlarını mümkün merteye yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Çocukların küçük yaşlardan itibaren dini konularda yetişmesi için özen gösterilir. Çocuklar okullar yaz tatiline girdiği zaman camilerde açılan kurslara gönderilir ve Kur'an okumaya, İslam'ın diğer gereklerini öğrenmeye çalışırlar.

Ramazan büyük hazırlıklarla karşılanır. Ramazan'a bir hafta kala ev makarnaları ve yufkalar yapılır. Ramazan'ın ilk ve son sahurunda ev makarnası pişirip yemenin çok sevap olduğuna inanılır. Bu zamanlarda ev makarnası yenirse, Allah'ın yine seneye Ramazan'a erdireceğine inanılır. Ramazan'ı karşılamak için 3 gün oruç tutulur. Toplu iftarlar verilir, teravihler kılınır, mukabeleler okunur. Fakirlere yardım edilir. Ramazan dışında içki içenler Ramazanda içmezler, diğer zamanlarda namaz kılmayanlar Ramazanda namazları kaçırmazlar.

Ahret inancı kuvvetlidir. Öldükten sonra dirilişe inanılır. Ahret için; kıyametten sonraki hayat, derenin öte yanı, öteki taraf gibi tabirler kullanılır. Amelini kurtaranların cennete, kurtaramayanların cehenneme gideceğine inanılır. İyiler cennete, kötüler cehenneme denir. Cennetin mükafat yeri, cehennem azap yeri olduğu söylenir.

Özellikle köylerde helal ve haram kavramlarına büyük önem verilir. Boğazdan geçen haram lokmanın doğacak çocukların karakterini olumsuz şekilde etkileyeceğine inanılır. Geçimini haram karıştırmadan helal yollardan kazanmak, herkesin en büyük amacı ve gurur kaynağıdır. Bu hassasiyeti çocuklara da aşılacak için gayret gösterilir. Sahibinden habersiz ve izin almadan hiçbir şekilde bahçelerden herhangi bir şey alınmaz [Sakarya Halk Kültürü, 2003:89]. Haram ve helal konusunda ölçü İslam ve Kur'an'dır. İslam'ın yapılmasını istediği işler helal, yasakladığı işler ise haramdır.

Erkekler namazlarını camide cemaatle kılmaya büyük özen gösterirler. Çünkü, cemaatle namaz kılmanın tek başına namaz kılmaktan daha çok sevap olduğunu bilirler. Kadınlar örtünmeye yani tesettüre büyük önem gösterirler. Örf ve adetlere uygun olarak davranırlar. Eskiden Manav bezleriyle örtünürlermiş. Günümüzde tülbentlerle, eşarplarla örtünüyorlar.

Gelin ve kızların düğünlerde birbirinden ayrılması için gelinler örtme, kızlar tülbent bağlarlar. Nikahtan sonra saç açmanın nikahı bozduğuna inanılır.

Bu iki ilçede fitre ve zekat, namaz kılan fakirlere ya da dul kadınlara verilir. Çocuklara verilmez. Zekat gizli verilir. Millet içinde göstere göstere, aşikare verilmez. Hacca gidenler evlerine giderek uğurlanırlar. Hacca gidene bir havlu götürülür. Bu havluyu Hacer'ül Esved'e sür de getir denir. Son gün hacca gidenler köy meydanında toplanılarak dualarla uğurlanırlar. Hacdən dönenlerin evlerine hoş geldine, Allah kabul etsine gidilir. Hacıların ellerinin içleri öptülür. Hacı erkeğe sakal bırakmış mı? Yakışmış mı? diye merak edilip bakılır (onların tabiriyle koyvammış mı? Yakışmış mı?). Belli bir süre mevlit okutan hacılar da vardır. Manavlarda, hacca gidip gelen bir kişinin hacdan sonra küfür ederse, içki içerse hacılığının gittiğine inanılır. Bu iki ilçede bulunan

Manavlar İslam'ın şartlarını en iyi şekilde yerine getirmeye çalışırlar. Dinlerine düşkünlüdürler. Dinlerinin gereklerine dikkat ederler.

2.3. Dini Cemaatlere Bakışları

Bu yöre Manavları dini bir cemaate girenlere “hucu” derler. “hu” kelimesinin anlamı bilinmeden, öğrenmekte merak dahi edilmeden, “hucu” sözcüğüne kötü bir anlam yüklenmiştir. Cemaate girenlerin işi iyice abarttığını düşünürler. Cemaate girenlere “hucu” olmuş derler ve o kişiye öcüymüş gibi bakarlar. Genelde yöre halkı cemaatlere karşıdır. Bir cemaate mensup olanların sayısı yok denecek kadar azdır.

2.4. Dini Bayramlara Bakışları

Eskiden Manavlarda yörenin köyleri divan denilen üç beş veya daha fazla yerleşim biriminden meydana gelirdi. İşte bu yerleşim birimlerine mahalle yerine köy denirdi. Bayramlar üç gün olup her gün bu mahallelere taksim edilirdi. Her mahalle kendi gününde yemekleri yapar kurban bayramı ise kurbanları keserdi. Kurbanlara kına sürülerek koçlar simli tel ve kurdelelerle süslenirdi. Öğleye doğru çevre ve mahalle köylerden gelen insanlar bayrama gelmeye başlardı. Gelen misafirlerden akrabası olanlar akrabalarının evine bayramlaşmaya gider sonra köy meydanında toplanırdı. Çevre mahallelerden gelen kadınlar ise tanıdıkları tüm evleri gezerek ziyaret eder ve bayramlaşırlardı. Meydanlara kurulan sofralardan herkes yemek yedi [Solmaz:16].

Günümüzdeki şekliyle bayram hazırlıkları bir hafta önceden başlar. Bayram için baklavalar, pastalar yapılır. Bayram sabahı erkenden kalkılıp genç-ihiyar bütün erkekler bayram namazı kılmak için camiye giderler. Bayram namazı kılındıktan sonra kışın caminin içerisinde, yazın caminin avlusunda yuvarlak oluşturularak bayramlaşma yapılır. Daha sonra evler ziyaret edilerek bayramlaşma devam eder. Çocuklar bayramlaşmak için tek tek komşuları dolaşarak şeker toplar.

Ramazan ve Kurban Bayramlarının halk gözünde büyük bir önemi vardır. Dini bayramlar beden temizliği gibi yılda iki defa nurların muhasebeden geçmesidir. Ramazan bayramı orucun mükafatı olarak görülür. Bayramlar coşkulu bir şekilde kutlanır. Halk bayramların hangi vesile ile kutlandığını bilmekte ve kaidelerini yerine getirmeye çalışmaktadır. Bayramlar dayanışmayı ve yardımlaşmayı artırır, fakirlere destek sağlar. Ramazan bayramına şeker bayramı denilmesi hoş karşılanmaz. Bayram namazlarına gidenlerin bayramlarının iyi geçeceğine inanılır. Kesinlikle bayram namazı kılınmalıdır, kılmayanların bayram yapmaya hakkı yoktur denilir. Bayram namazı kılmayanların bayramları eksik olur denilir. Üç defa arka arkaya bayram namazına gitmeyenin kafir olduğu inancı vardır.

Kurban etinin üçte biri fakirlere, üçte biri komşulara, üçte biri ev halkına ayrılır. Kurban eti fakirlerden yedi kişiye dağıtılır. Etin üzerine çörek otu serpilerek dağıtılır. Ayrıca kurbanın sağ tarafının dağıtılmasına özen gösterilir. Ramazan ve Kurban Bayramları büyük bir haz ve coşku içinde kutlanır. Dini bayramların kutlanmasına büyük önem verilir.

2.5. Dini Mekanlara ve Türbelere Bakışları

Bu iki ilçede camilerde yapılan ibadetin önemi büyüktür. Camiler son derece temiz tutulur, Cuma günleri, bayramlardan önce ve kandil gecelerinden önce baştan aşağı temizlenir. Camilerde kandil gecelerinde mevlit okutulur, Ramazan'da hatimler indirilir.

Türbelere gidip adak adama adeti vardır. Halk dileğinin gerçekleşmesi için türbeye gider ve dua eder. Hastalar türbelere giderek, hastalıklarının iyileşmesi için dua ederler. Türbelere sevap kazanmak için de gidilir. Türbede yatanların aracı koşulmasıyla Allah'tan yardım istenir. Türbelere kısmet açılması, çocuk sahibi, ev sahibi iş sahibi olmak, hastalıkların iyileşmesi, bağlanan güveyi çözmek gibi amaçlarla gidilir. Yani genellikle bir sıkıntı olduğu veya bir dilekte bulunduğu zaman ziyaret yapılır [İyiyol, 2003:47].

Görüldüğü gibi dini mekanlar yöre halkı için çok önemlidir. Dini mekanlarda yapılan duaların, diğer yerlerde yapılan dualardan daha makbul olduğuna inanılır. Dini mekanların temizliği ve bakımı halk tarafından ortaklaşa yapılır. Dini mekanların her zaman temiz ve güzel görünmesi sağlanır.

2.6. Din Eğitime Bakışları

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri Manavları din eğitiminin camilerde, Kur'an kurslarında, okullarda yapılmasını ve ehil kimseler tarafından verilmesini istemektedirler. Bu şekilde sağlam bir din eğitimi verileceğine inanırlar.

Bu iki ilçede dini kitaplar çok az okunmaktadır. Bunun sebebi tarla işlerinde fırsat bulamamaları olabilir. Okuma yazma bilmeyenler dini bilgileri büyüklerinden ve imamlardan dinleyerek öğrenmeye çalışırlar. Yöre Manavları'nın din eğitimi konusundaki bilgi seviyeleri orta seviyededir. Ancak kulaktan dolma bilgilere sahip olanlar ağırlıktadır. Lise ve üniversite eğitimini din eğitimiyle ilgili bir okulda yapanlar çok az sayıdadır. Çocuklarını yaz tatillerinde camilerde açılan Kur'an kurslarına göndermektedirler.

2.7. Din Hizmetinde Bulunanlara Bakışları

Din görevlilerinin yaptıklarıyla ve yaşadıklarıyla halka örnek olmaları arzu edilir. Din adamlarının toplum üzerinde etkisi kuvvetlidir. İmamların sözüne itibar edilir. "Evin insanını takmayan hocayı takar" derler. Din adamları sevilirler, sayılırlar. Din görevlilerinden imkanlar dahilinde faydalanılmaya çalışılmaktadır. Camilerdeki vaaz ve hutbelere faydalanılır. Dini soruların cevapları ilk önce kitaplardan öğrenilmeye çalışılır. Bir de dini sorular yakınlardan dini bilgisi olanlara ve imamlara sorulur.

Bu iki ilçede din eğitimi yapanlar çok değerli görülmektedirler. Din görevlileri halkın gözünde örnek kişidirler. İmamların yaptıkları herşey halk tarafından takip edilir. Din eğitimi yapanlara her türlü destek verilmektedir.

2.8. Dini Hikayelere Bakışları

Kaynarca İlçesi ve Söğütlü İlçesi'nde halk arasında anlatılan dini içerikli hikayelere inanılmaktadır. Dini içerikli hikayeler halk için önemlidir. Bu hikayelerden ders çıkarılır. Bu dini hikayelerden halk etkilenir.

Halk arasında anlatılan dini içerikli bir hikaye şöyledir: İsmail aleyhisselam bir gün ava gitmiş. Eve hanımının yanına babası gelerek İsmail aleyhisselamı sormuş. Hanımı da evde yok demiş ve itibar etmemiş. Babası da bunun üzerine "Evin güzel ama eşiği güzel değil demiş". Hanımı, olanları İsmail aleyhisselama anlatmış. İsmail aleyhisselam da babasının hanımının iyi olmadığını söylediğini anlayınca, hanımını boşamış.

Yine halk arasında anlatılan bir başka hikaye şöyledir: Hızır aleyhisselam üç oğlundan birine han, birine ilim, birine de hanım vermiş. Aradan zaman geçince kılık değiştirerek han verdiği oğlunun yanına gitmiş. O oğlu çok zengin olmuş. Hanlarında onu ağırlamamış. İlim verdiği oğlunun yanına gitmiş. O da okumuş zengin olmuş. Onu ağırlamamış. Sonra hanım verdiği oğlunun yanına gitmiş. O ise normal bir aile kurmuş. Güzel güzel geçinip gidiyormuş. Onlar, Hızır aleyhisselamı çok güzel bir şekilde ağırlamışlar. Bunun üzerine Hızır aleyhisselam han ve ilim verdiği oğullarının zenginliğini geri almış. Hanım verdiği oğlunu zengin yapmış.

Bu tarzda dini hikayeler halk arasında yoğun bir şekilde anlatılmakta ve halkı etkilemektedir.

Her ne kadar uydurma da olsa halk arasında bu hikaye anlatılmaktadır.

2.9. Kandil Gecelerine Bakışları

Peygamber Efendimizin isimlerinden biri zikredildiğinde salavat getirilmektedir. [Sakarya Halk Kültürü, 2003:189]. Peygamberimizin doğduğu gece olan Mevlit Kandili'nde camilerde Kur'anlar, mevlitler okunur, sohbetler yapılır. Peygamberimizin şefaati istenir. Peygamberimize salatü selam ve salavat getirilir. Bu şekilde bol bol dualar edilerek, sureler okunarak Mevlit Kandili kutlanır.

Din büyükleri doğum ve ölüm yıldönümlerinde anılır. Bu günlerde onların ruhları için bol bol dualar edilir, hatimler yapılır.

Kandil geceleri herkes camiye gitmeye, kaza namazı kılmaya, dua etmeye büyük özen gösterir.

2.10. Dini İnanışlara Bakışları

Bu iki ilçede dini inanışların hepsi yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Cuma günü sala ile Cuma arası istenen şeyin mutlaka olacağına inanılır. Kandil akşamları hamur yapıp komşulara dağıtma inanışı vardır.

Aşure geleneği vardır. Aşurenin yapılmasının sebebi; Nuh aleyhisselamın, İsa aleyhisselamın kurtuluş günü ve Adem aleyhisselamın duasının kabul edildiği gün olmasından dolayıdır. Aşurenin kurbanın mevlidinin yerine geçtiğine inanılır. Aşure günlerinin ilk günü eve erzak alınırsa, bir sene evde bereket olacağına inanılır.

Yapılan bütün bu uygulamalar; Allah'a yakın olmak, adakta bulunmak, dilek ve isteklerin yerine gelmesini kolaylaştırmak, zararlardan korunmak için yapılır.

Bir kimsenin üzerinde ağırlık varsa nazar olduğuna inanılır. Ve bu kimseye nazar duası okunur, çeşitli sureler okunur, nazar boncuğu takılır. Bu iki ilçede bulunan halk muska yaptırılmasına karşıdır. Hayvanlara bile nazar değdiğine inanılır. Hayvanlar

hastalanınca nazar duaları okunur. Nazar olan kişilere bir de kurşun dktürme işlemi vardır. Kurşunun üzerine Allah, bismillah yazılır ve nazar olanın üzerine bilen bir kişi tarafından kurşun dökülür. Kurşun dktrnce nazar olan kişinin hafiflediğine inanılır.

Bir insanın başı ağınca nazar olmuş denilir. Bu kişi nazar duası bilenlere veya hocalara okutturulur. Okutulunca başının geçeceğine inanılır. Herhangi bir sıkıntı karşısında, bu sıkıntının gitmesi için yine bilen birisine okutturulur. Okutulunca sıkıntının yok olacağına inanılmaktadır. Nazara ve okutmaya büyük önem verilmektedir.

Görüldüğü gibi bu tür dini inanışlar bu ilçelerde yoğun bir şekilde devam etmektedir ve bunlar mümkün oldukça yerine getirilmektedir.

SONUÇ

Yapılan bu çalışmada Manavlar Türkçe dışında başka bir dil bilmeyen topluluğu ifade etmek için kullanılan Orta Asya kökenli bir kelimedir. Manav adı yerli, yerleşik Türklere verilen isimdir. Manavlar'ın çok eskilerden beri buldukları yerlerde oturdukları anlaşılmaktadır.

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'nde görülen inanışlar çoğunlukla, bu iki ilçenin köylerinde etkilidir. Doğumdan, evliliğe; evlilikten ölüme; insan organlarından, hayvanlara kadar insanla ilgili olan ve insanı etkileyen her şeyle ilgili inanış ve uygulama görülmektedir. Her inanışın uygulanmasının bir sebebi vardır. İnanışlar; bir şeyden korunma, yapıp-yapmama, sakınıp-sakınmama yönüyle köy hayatında önemli bir yere sahiptir.

Kaynarca ve Söğütlü İlçeleri'nde görülen inanışların kaynağında eski Türk dini Gök-Tanrı İnancı, Ocak Kültü, Demir Kültü vb. tabiat kuvvetlerine inanma gibi anlayışlardan izler bulunmaktadır. İslami motiflerin de gelenekten gelen inanışlarla içli-dışlı olduğu görülmektedir. Bunlarla beraber zamanın, bazı inanışların fonksiyon ve uygulamalarını değiştirdiği kanaati öne çıkmaktadır.

Birleşmiş milletler şehri esprisiyle tanımlanan Sakarya ilinde yaşayan etnik topluluklara ait birçok inanışın mevcut olduğu bilinmektedir. Bu topluluklar içinde manavların nev-i şahsına münhasır bir yapıya sahip oldukları, Türkiye'nin muhtelif yörelerinde yaşayan ancak "manav" diye adlandırılmayan bazı topluluklarla benzerlikler taşıdıkları da bir gerçektir. Ancak, manav isimlendirmesinin Sakarya'nın dışında pek kullanılmadığını da belirtmek gerekir.

Sakarya'daki diğer etnik grupların da bu tür tez çalışmalarında ele alınıp mukayeseli olarak incelenmesi kanaatimizce faydalı olacaktır. Umarız önerimiz dikkate alınır.

KAYNAKLAR

AKSOY, Ömer A., *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İnkılap Kitabevi, İstanbul,1989.

AKTAŞ, Ali, “Kaynarca Yöresinin Toplumsal Yapısı”, *Irmak Kültür-Sanat Dergisi*, Yıl:2, Sayı:18, Haziran, Sakarya 2002.

AKTAŞ, Ali, “Sakarya’da Yaşayan Yerli ve Yerleşik Türkler: Manavlar”, *Irmak Kültür-Sanat Dergisi*, Yıl:2, Sayı:13, Ocak, Sakarya 2002.

ÇAY, Abdulhaluk M., *Hidrellez (Kültür Bahar Bayramı)*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1990.

ÇETİN, Atilla, “Söyleşi”, *Irmak Kültür-Sanat Dergisi*, Yıl:4, Sayı:37, Ocak, Sakarya 2004.

ÇORUHLU, Yaşar, *Türk Mitolojisinin Anahtarı*, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2002.

Dil Derneği, *Öğrenciler İçin Türkçe Sözlük*, Dil Derneği Yayınları, Ankara 1991.

DOĞAN, Ahmet, *Açıklamaları ve Örnekleriyle Deyimler Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.

DOĞAN, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Rehber Yayınları, İstanbul 1990.

DOĞRU, Halime, *13.19. Yüzyıllar Arasında Rumeli’de Sağ Kolun Siyasi, Sosyal, Ekonomik Görüntüsü ve Kozluca Kazası*, Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Eskişehir 2000.

ERGİN, Muharrem, *Dede Korkut Kitabı*, 19. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1999.

İŞSEVER, Ahi Naci, Taraklı, MNA Ajans Yayını, Ankara 1993.

İYİYOL, Fatih, Sakarya Türkmenleri (Manavları)'nda İnanışlar (Tavuklar Köyü ve B. Esence Örneği), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2003.

KAFESOĞLU, İbrahim, Türk Milli Kültürü, 18. Baskı, Ötüken Yayınları, Ankara 1999.

KALAFAT, Yaşar, İslamiyet ve Türk Halk İnançları, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara 1996.

KALAFAT, Yaşar, Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları, Avrasya Stratejik, Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara 2000.

KILIÇ, Ayhan, Manav Köylerinde Aile Yapısı (İzmit Örneği), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2000.

KÜÇÜK, Abdurrahman, "Alkarısı" mad., DİA, İstanbul 1989, II cilt.

MAHMUD, Kaşgarlı, Divanü Lugati't Türk, çev.: Besim ATALAY, Ankara 1986.

OZAN, Ubeydullah, Kız Kaçırma Geleneğinin Sosyo-Kültürel Temelleri (Kırkarmut ve Özbey Köyleri Örneği), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 1999.

ÖRNEK, Sedat Veyis, Türk Halk Bilimi, 1. Baskı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995.

PASLI, Bahaddin, Şiir Şiir Seydişehir ve Seydişehirli, 1. Baskı: Seydişehir 1992.

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali, Arkadaş Türkçe Sözlük, Arkadaş Yayınları, Ankara 1994.

Sakarya Halk Kültürü [Derleme Çalışması], Sakarya Valiliği-Sakarya Üniversitesi,
Sakarya Valiliği halk Kültürü Dizisi:1, Sakarya 2003.

Sakarya Turizm Envanterleri, T.C. Sakarya Valiliği İl Turizm Müdürlüğü, Sakarya
1998.

SEZER, Emin, Tarihin Doğayla Buluştuğu Yer Taraklı, Taraklı Kaymakamlığı,
Sakarya 1988.

SOLMAZ, Niyazi, “Geçmişteki Evlenme Usul ve Geleneklerimiz”, Yayınlanmamış
Makale.

ŞÜMER, Faruk, Oğuzlar (Türkmenler), Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya
Yayınları, Ankara 1967.

ŞUMNU, İbrahim Erdinç, “Sakarya Tarihi II”, Irmak Kültür-Sanat Dergisi, Yıl:4,
Sayı:38, Şubat, Sakarya 2004.

TÜRKAY, Cevdet, Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda:
Oymak, Aşiret ve Cemaatler, Tercüman Kaynak Eserler Dizisi, İstanbul 1979.

TÜRKDOĞAN, Orhan, “Romanslar”, Etnik Sosyoloji, Hazırlayan: Orhan
TÜRKDOĞAN, Timaş Yayınları, İstanbul 1997.

UMUT, Arzu, “Poyrazlar Köyü'nde Gelenekler ve Görenekler”, Irmak Kültür-Sanat
Dergisi, Yıl:2, Sayı:23/24, Kasım-Aralık, Sakarya 2002.

ÜLKEN, Hilmi Ziya, Sosyoloji Sözlüğü, MEB Yayını, İstanbul 1969.

YAŞA, Recep, “Adapazarı ve Çevresinde Manavlar”, Sakarya Üniversitesi Yayını,
Adapazarı 1999.

Yurt Ansiklopedisi, *Anadolu Yayınları*, İstanbul 1982-1983, IX. cilt.

Kaynak Kişiler

AKAGÜNDÜZ, Muammer, 1949 doğumlu, çiftçilik yapıyor, Söğütlü İlçesi Sıraköy'de yaşıyor, ilkokul mezunu.

AKIN, Abdullah, 1968 doğumlu, Söğütlü İlçesi Sıraköy İmamı.

AKIN, Fevzi, 1927 doğumlu, çiftçi, Söğütlü İlçesi Sıraköy'de yaşıyor, okuma-yazma bilmiyor.

AKIN, Kamuran, 1949 doğumlu, Söğütlü İlçesi Sıraköy Muhtarı, ortaöğretim mezunu.

AKTAŞ, İsmail, 1932 doğumlu, çiftçilik yapıyor, Söğütlü İlçesi Arslanlar Köyü'nde yaşıyor, biraz okuma-yazma biliyor.

ATAY, Vecdi, 1952 doğumlu, öğretmen, Geyve doğumlu Adapazarı'nda yaşıyor.

BALBAY, Hüsamettin, 1965 doğumlu, çiftçilik yapıyor, Söğütlü İlçesi İmamlar Köyü'nde yaşıyor, ilkokul mezunu.

CEYHAN, Nurdoğan, 1975 doğumlu, esnaf, Kaynarca'da yaşıyor. İmam Hatip Lisesi mezunu.

CEYHAN, Mustafa, 1950 doğumlu, çiftçilik yapıyor, Kaynarca İlçesi Tekneler Köyü'nde yaşıyor, ilkokul mezunu.

ÇAĞLAR, Bahattin, 1934 doğumlu, çiftçilik yapıyor, Söğütlü İlçesi'nde Sıraköy'de yaşıyor, ilkokul mezunu.

ÇELİK, İsmail, 1943 doğumlu, İmamlar Köyü Muhtarı, ilkokul mezunu.

ÇAMDERELİ, Şerif, 1939 doğumlu, Söğütlü İlçesi Akçakamış Köyü'nde yaşıyor, ilkokul mezunu.

DEMİRAL, Naime, 1934 doğumlu, ev hanımı, Söğütlü İlçesi Beşdeğirmen Köyü'nde yaşıyor, okuma yazma bilmiyor.

DEMİRTAŞ, Hayriye, 1927 doğumlu, ev hanımı, Söğütlü İlçesi Akçakamış Köyü'nde yaşıyor, okuma-yazma bilmiyor.

DEMİRTAŞ, Nebahat, 1939 doğumlu, ev hanımı, Söğütlü İlçesi Akçakamış Köyü'nde yaşıyor. İlkokul mezunu.

DOĞAN, Ayşe, 1932 doğumlu, ev hanımı, Kaynarca İlçesi Müezzinler'de yaşıyor, okuma yazma bilmiyor.

DOĞAN, Fahrettin, 1947 doğumlu, çiftçilik yapıyor, Kaynarca İlçesi Lazlar Köyü'nde yaşıyor. İlkokul mezunu.

GANCA, Salih, 1974 doğumlu, Şoför, Söğütlü İlçesi Sıraköy'de yaşıyor. İlkokul mezunu.

GÖRGÜN, Enver, 1976 doğumlu, çiftçilik yapıyor. Söğütlü İlçesi İmamlar Köyü'nde yaşıyor. İmam Hatip Lisesi Mezunu.

GÖRGÜN, Huriye, 1943 doğumlu, ev hanımı, İmamlar Köyü'nde yaşıyor. İlkokul mezunu.

GÜLEN, Gülşen, 1971 doğumlu, ev hanımı, Söğütlü İlçesi Akçakamış Köyü'nde yaşıyor, ilkokul mezunu.

GÜNER; Necdet, 1970 doğumlu, çiftçilik yapıyor, İmamlar Köyü'nde yaşıyor. İlkokul mezunu.

GÜREL, Nadir, 1956 doğumlu, öğretmen, Sıraköy doğumlu, Adapazarı'nda yaşıyor.
Üniversite mezunu.

İMİR, Tenzile, 1938 doğumlu, ev hanımı, Akçakamış Köyü'nde oturuyor. İlkokul mezunu.

KARABIYIK, Fatma, 1929 doğumlu, Kaynarca İlçesi Tekneler Köyü'nde yaşıyor.
Okuma-yazma bilmiyor.

KAYA, Rahmiye, 1953 doğumlu, Söğütlü İlçesi Arslanlar Köyü'nde yaşıyor. Ev hanımı, okuma-yazma bilmiyor.

KIYAR, Ruhi, 1950 doğumlu, emekli öğretmen Kaynarca İlçesi'nde yaşıyor.

KIZILKAYA, İbrahim, 1953 doğumlu, okul müdürü, yüksek okul mezunu,
Adapazarı'nda yaşıyor.

KOCABIYIK, İsmail, 1925 doğumlu, çiftçilik yapıyor. Kaynarca İlçesi Tekneler Köyü'nde yaşıyor. Okuma-yazma bilmiyor.

KOCASAKAL, Turgay, 1976 doğumlu, çiftçilik yapıyor. Söğütlü İlçesi Sıraköy'de yaşıyor. İlkokul mezunu.

ORUÇ, Semahat, 1942 doğumlu, ev hanımı, Söğütlü İlçesi Akçakamış Köyü'nde yaşıyor. Okuma-yazma bilmiyor.

ÖZCAN, Ergün, 1972 doğumlu, esnaf, Kaynarca'da yaşıyor. Yüksek okul mezunu.

ÖZCAN, İsmet, 1949 doğumlu, çiftçilik yapıyor. Kaynarca İlçesi Topçu Köyü'nde yaşıyor. İlkokul mezunu.

ÖZCAN, Ruhiye, 1947 doğumlu, ev hanımı, Kaynarca İlçesi Topçu Köyü'nde yaşıyor.
İlkokul mezunu.

ÖZEL, Ahmet, 1983 doğumlu, tekniker, Kaynarca İlçesi Kırktepe Köyü'nde yaşıyor.
Ön lisans mezunu.

ÖZEL, Mediha, 1930 doğumlu, ev hanımı, Kaynarca İlçesi Kırktepe Köyü'nde
yaşıyor. Okuma-yazma bilmiyor.

ÖZEN, Lütfi, 1968 doğumlu, Söğütlü İlçesi İmamlar Köyü İmamı.

ÖZER, İsmail, memur, Geyve doğumlu, Adapazarı'nda yaşıyor. Lise mezunu.

ÖZKAN, Binnaz, 1946 doğumlu, ev hanımı, kurşun döküyor. Söğütlü İlçesi
Beşdeğirmen Köyü'nde yaşıyor. İlkokul mezunu.

ŞENGÜN, Faruk, 1972 doğumlu, şoförlük yapıyor. Söğütlü İlçesi Sıraköy'de yaşıyor.
İlkokul mezunu.

TÜRKYILMAZ, Şenel, 1957 doğumlu, ev hanımı, Adapazarı'nda yaşıyor. İlkokul
mezunu.

YAMAN, İsmail, 1964 doğumlu, Kaynarca İlçesi Tekneler Köyü Muhtarı, İlkokul
mezunu.

YILMAZ, Kadriye, 1975 doğumlu, ev hanımı, Kaynarca İlçesi'nde yaşıyor. Lise
mezunu.

YOKUŞ, Vedat, 1974 doğumlu, şoförlük yapıyor. Söğütlü İlçesi Sıraköy'de yaşıyor.
İlkokul mezunu.

Ek

Sorulan soruları bir bütün şeklinde buraya koymayı uygun gördük.

KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMA SORU ÖRNEKLERİ

1. Kendinizi etnik köken açısından nasıl tanımlıyorsunuz?
a. Türkmen b. Manav c. Yerli
2. Manav adlandırmasından hoşlanıyor musun?
a. Hoşlanıyorum b. Önemsemiyorum c. Hoşlanmıyorum
3. Bulduğunuz yere nereden geldiniz?
4. Bulduğunuz yerde ne zamandan beri oturuyorsunuz?

DOĞUM İLE İLGİLİ SORULAR

1. Çocuk sahibi olmak isteyenler ne gibi uygulamalara başvurmaktadır?
2. Hangi akşam birlikte olunursa çocuk sahibi olunacağına inanılır?
3. Kısırlığı gidermek için uygulanan inanışlar nelerdir?
4. Çocukları yaşamayan aileler çocuklarının yaşamaları için hangi uygulamalara başvururlar?
5. Doğacak çocuğun sakat, çirkin olmaması için neler yapılmaktadır?
6. Yaşamaları zor görünen çocuğa kimlerin isimleri isimler konur?
7. Hamilelik sırasında yapılması ve yapılmaması gereken şeyler nelerdir?
8. Aşerme olayına inanıyor musun? Aşerme sonucu istenen şey gerçekleşmezse ne olacağına inanılmaktadır?
9. Hamile bir kadının çocuğun cinsiyetini tayin etmek için yaptığı uygulamalar nelerdir? (Yediklerine ve yaptıklarına göre)
10. Göbek bağının kesilmesiyle ilgili gelenekler nelerdir? Çocuğun göbek bağı nereye atılır, neden?
11. Beşik belemesi yapıyor musunuz? Nasıl yapılır? Ne maksatla yapılır?
12. Yeni doğan çocuğa ümmü sübyan'ın zarar vereceğine inanıyor musun?

13. Yeni doğan bir çocuğun kırklanması olayına inanıyor musun?
14. Yeni doğum yapmış anne ve çocuk ilk defa ne zaman sokağa çıkabilir? Kırk günden önce sokağa çıkmak zorunda kalan anne ve çocuk için ne gibi tedbirler alınır?
15. Kırkı çıkmamış anne ve çocuğun yapmaları ve yapmamaları gereken şeyler nelerdir?
16. Kırklama olayına inanıyor musun?
17. Al basmasına karşı lohusa ve çocuk için ne gibi tedbirler alınır?
18. Kırk basması (yaşıt basması) nasıl olur?
19. Lohusa veya çocuğa kırk (yaşıt) basmaması için neler yapılır?
20. Lohusa veya çocuğa kırk basarsa neler yapılır?
21. Kırklama nasıl yapılır? Suyun içine neler atılır? Neden?
22. Kırklanan anne kaç evi gezer? Ne verirler?
23. Yürümeyen ve konuşmayan çocuk için hangi uygulamalar yapılır?

EVLENME İLE İLGİLİ SORULAR

1. Evlenememiş kız ve erkeklerin kısmetlerini açmak için uygulanan pratikler nelerdir?
2. Güveyi bağlamak için hangi uygulamalar yapılır? (Dini nikah sırasında vb.)
3. Güveyin bağlanmasını önlemek için neler yapılır?
4. Dini nikah ile ilgili hangi uygulamalar vardır?
5. Gerdeğe nasıl girilir? Gerdek öncesi ve sonrası uygulanan inanışlar nelerdir?
6. Bağlamayı önlemek ve güveyi çözmek için neler yapılır? Hangi inanışlar vardır?

ÖLÜM İLE İLGİLİ SORULAR

1. Ölümü düşündüren önbelirtileriyle ilgili inanışlar nelerdir? (Hayvanlar, eşyalar, rüyalar vb.)
2. Ölecek kişi hastaysa ölüm belirtileri nelerdir?
3. Ölümü uzaklaştırmak için halkın aldığı tedbirler nelerdir?
4. Ölüm sonrası yapılan uygulamalar nelerdir?
5. Ölünün gözlerinin açık olması halindeki inanmalar nelerdir?

6. Cenazenin yıkanişı ve kefenleme ile ilgili inanışlar nelerdir?
7. Cenazeyi gömme vakitleri nelerdir?
8. Ölünün yıkama suyundan artanı ne yapılır?
9. Ölü mezarlığa nasıl taşınır?
10. Mezar kazmayla ilgili gelenekler nelerdir?
11. Ölenin bedenine bakarak neler söylenir?
12. Cenazeyi gömmeyle ilgili inanışlar nelerdir? (Su ile çubuğun hikmeti, talkın tepsisi vb.)
13. Ölümü evden uzaklaştırmak için neler yapılır?
14. Yas tutma geleneği var mı? Varsa nasıl uygulanır? (Mevlitler vb.)
15. İlk bayramda yaşlı ailenin durumu nasıl olur?
16. Hangi mevlitler yapılır? Nasıl yapılır? Hikmetleri nelerdir?
17. Başsağlığı dileme süresi kaç gündür?
18. Ölünün kaç gün ve hangi akşamlar eve geldiğine inanılır?
19. Ölünün elbiseleri kaç kere yıkanır ve ne yapılır?
20. Ölü evi ile ilgili neler yapılır?
21. Ölüyü rüyada görmeye ilgili inanışlar nelerdir?
22. Devir ve iskat ne demektir? Yerine getiriyor musunuz?
23. Mezarlar ile ilgili inanışlar nelerdir? (Mezardan atlama vb.)
24. Mezarlıklarla ilgili inanışlar nelerdir? (Parmakla gösterme, yemiş yeme vb.)
25. Mezar ziyaretleri hangi zamanlarda yapılır? Neler yapılır?
26. Mezarlıkta aynı ailenin fertleri yan yana mı gömülür? Karı-koca mezarları nasıl olur?
27. Mezarın iki ucuna neler dikilir? Anlamları nelerdir?
28. Mezarın herhangi bir yerine çiçek dikilir mi? Sebebi nedir?
29. Çocukluk çağında ölenler hakkındaki inanışlar nelerdir?
30. Türbelere hangi istekleriniz olsun diye gidirsiniz?

HAYVANLAR İLE İLGİLİ SORULAR

1. Hayvanları zararlı etkilerden korumak için hangi inanışlarınız vardır? (Nazar değmesin diye)

2. Tavukları kuluçkaya yatırmayla ilgili inanışlarınız nelerdir? (Dua okunur mu?)

İNSAN ORGANLARI İLE İLGİLİ SORULAR

1. Diş ile ilgili bildiğin inanışlar nelerdir?
2. Tırnak ile ilgili bildiğin inanışlar nelerdir?
3. Saç ile ilgili bildiğin inanışlar nelerdir?

EV İLE İLGİLİ SORULAR

1. Gece vakti ödünç vermeyle ilgili bildiğin inanışlar nelerdir? Nedenlerini söyle
2. Ocak ile ilgili bildiğin inanışlar nelerdir? (Ocağa tükürülmez vb.)
3. Ocak ile ilgili bildiğin dua ve beddualar nelerdir?
4. Eşik ile ilgili bildiğin inanışlar nelerdir? Eşiğe oturunca ne olur?

UĞURSUZLUK İLE İLGİLİ SORULAR

1. Uğursuzluk getirdiğine inandığın unsur ve davranışlar nelerdir? (Göz rengi, hayvan ötmesi vb.)

HIDRELLEZ İLE İLGİLİ SORULAR

1. Hıdırellez ne demektir? Hıdırellezin kutlanması senin için önemli midir?
2. Hıdırellezi nerede ve nasıl kutlarsın? (Türbede mi, göl kenarında mı?)
3. Hıdırellez günü yapılması ve yapılmaması gereken işler nelerdir?
4. Hıdırellez ile ilgili bildiğin inanışlar nelerdir?
5. Bir şeyi önceden tahmin etmeyle ilgili bildiğin inanışlar nelerdir?

DİNE BAKIŞLAR İLE İLGİLİ SORULAR

1. Din görevlilerinin sizin için önemi nedir?
2. Din görevlilerine saygı gösteriyor musun?
3. İslamın şartları senin için ne derece önemlidir? Yerine getiriyor musun?
4. Ramazan ile ilgili gelenekler nelerdir? Ramazanda nelerin yapılması uygun olmaz?
5. Ahiret ile ilgili inanışlar nelerdir?
6. Cennet ve cehennem ile ilgili inanışlar nelerdir?
7. Helal ve haram ile ilgili inanışlar nelerdir?
8. Örtünme ile ilgili inanışlar nelerdir?
9. Zekat kimlere ve nasıl verilmektedir?
10. Hacca gidenler nasıl uğurlanmaktadır?
11. Hacdan dönenler nasıl karşılanmaktadır?
12. Cemaatlere nasıl bakıyorsunuz? (Nurcu, Süleymancı vb.)
13. Tarikatlar hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
14. Bir cemaatin içinde misin, yoksa kesinlikle katılmaz mısın?
15. Dini bayramlar senin için ne kadar önemlidir?
16. Bu bayramların hangi sebeple yapıldığını inanılmaktadır?
17. Ramazan bayramına şeker bayramı denilmesini doğru buluyor musun?
18. Bayram namazı ile ilgili gelenekler ve inanışlar nelerdir?
19. Bayramlaşma nasıl yapılmaktadır?
20. Kurban eti nasıl dağıtılır?
21. Türbelere ne amaçla gidersiniz?
22. Din eğitiminin nerede yapılmasını istersin?
23. Dini kitap okuyor musun?
24. Din eğitimi konusunda bilgi seviyen nasıl?
25. Din eğitimi ile ilgili bilgileri kimden öğrendin?
26. Din hizmetinde bulunanlar sence nasıl olmalıdır?
27. Din hizmetinde bulunanların toplum üzerinde etkisi sizce nasıldır?
28. Din hizmetinde bulunanlardan faydalaniyor musun?
29. Dini soruları kime sorarsın?

30. Din hizmetinde bulunanları değerli bulup destekliyor musun?
31. Halk arasında konuşulan dini içerikli hikayelere inanıyor musun?
32. Dini hikayeler senin için önemli midir? Onlardan ders çıkartıyor musun?
33. Bildiğin bir dini hikayeyi anlatır mısın?
34. Kandil akşamlarında neler yapıyorsun?
35. Hangi dini inanışları yerine getiriyorsun?
36. Aşure yapıyor musunuz? Neden?
37. Nazara ve muskaya inanıyor musunuz?
38. Kurşun dktrmeye inanıyor musunuz?
39. Baş ağrınca okutmaya inanıyor musunuz?

ÖZGEÇMİŞ

Sezgin DEMİRTAŞ; 1976 yılında Sakarya'nın Söğütlü İlçesi'nin Akçakamış Köyü'nde doğdu. İlkokulu Akçakamış Köyü'nde 1988 yılında tamamladı. 1994 yılında Adapazarı İmam Hatip Lisesi'ni bitirdi. 2000 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2001 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında lisans üstü eğitimine başladı. Aynı zamanda sözleşmeli sınıf öğretmenliği yapan Sezgin DEMİRTAŞ evli ve bir çocuk babasıdır.

